

Katedra: Katedra pedagogiky a psychologie

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor: Pedagogika volného času

LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY. SROVNÁVACÍ STUDIE LESNÍ
MATEŘSKÉ ŠKOLY V ČESKÉ REPUBLICE A VE VELKÉ
BRITÁNII

FOREST KINDERGARTENS. COMPARATIVE STUDY OF
ONE FOREST KINDERGARTEN FROM THE CZECH
REPUBLIC AND ONE FROM THE GREAT BRITAIN

Bakalářská práce: 126FP6KPP6 39

Autor:

Patricie JÄGEROVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: PhDr. Dana Kasperová, Ph.D

Konzultant:

Počet

stran	graf	obrázk	tabulek	pramen	příloh
66	0	21	1	47	3+1CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce.

V Liberci dne: 23. dubna 2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Patricie Jägerová**
Osobní číslo: **P10000079**
Studijní program: **B7505 Vychovatelství**
Studijní obor: **Pedagogika volného času**
Název tématu: **Lesní mateřské školy. Srovnávací studie vybrané lesní mateřské školy v České republice a ve Velké Británii.**
Zadávající katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

CÍLE:

Cílem práce je porovnat podobnosti a rozdíly v cílech, metodách i zázemí vybrané lesní mateřské školy v České republice a ve Velké Británii.

POŽADAVKY:

1. popsat kontext vzniku a fungování lesních mateřských škol
2. nejméně pět dní pozorování celodenního provozu jedné lesní mateřské školy v České republice a jedné lesní mateřské školy ve Velké Británii.
3. formou komparativní případové studie porovnat podobnosti a rozdíly v cílech, metodách i zázemí vybrané lesní mateřské školy v České republice a ve Velké Británii.

METODY:

1. pozorování
2. rozhovory

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

HENDL, J., 2005. Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. 2.vyd. Praha: Portál. ISBN 9788073674854.

KNIGHT, S., 2009. Forest Schools & Outdoor Learning in the Early Years. London. ISBN 9781847872777.

KOLEKTIV. 2004. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Výzkumný ústav pedagogický v Praze. ISBN 80-87000-00-5.

LOUV, R., 2008. Last Child in the Woods. Saving our Children from Nature-Deficit Disorder. New York, Algonquin Books of Chapel Hill. ISBN 9781565126053.

MIKLITZ, I., 2007. Lesní mateřská škola. Dimenze pedagogického přístupu. Cornelsen Verlag Scriptor. Mannheim. ISBN 9783589253531.

VOŠAHLÍKOVÁ, T., 2010. Ekoškolky a lesní mateřské školy. Praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol. Praha: MŠMT. ISBN 9788072125371.

WARDEN, C., 2010. Nature Kindergartens. Mindstretchers. ISBN: 9781906116101.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Dana Kasperová, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2012**

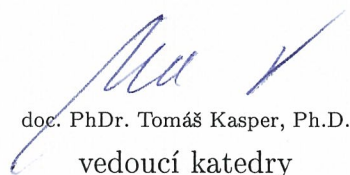
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2012

estné prohlá-ení

Název práce: Lesní mate ské -koly. Srovnávací studie lesní mate ské
-koly v eské republice a ve Velké Británii.
Jméno a p íjmení autora: Patricie Jägerová
Osobní íslo: P10000079

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změnách některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – 62 – kolní dílo.

Prohláším, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Ufili-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom/a povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, ať do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohláším, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě, a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 23. 04. 2013

Patricie Jägerová

Anotace

Bakalářská práce s názvem *Lesní mate ské –koly. Srovnávací studie lesní mate ské –koly v České republice a ve Velké Británii* se zabývá vznikem a fungováním lesních mate ských –kol. Bakalářská práce se d ělí na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část je v nována popisu historie lesních mate ských –kol v R ě i v zahrani ěí. Dále práce p edstavuje hlavní znaky této alternativní formy p ed–kolního vzd lávání, stávající legislativní podmínky v České republice i ve Velké Británii a v neposlední řád ě jsou v práci popsány p říklady fungujících lesních mate ských –kol jak v České republice, tak i ve Velké Británii.

Praktická část se zabývá srovnáním konkrétní České a britské lesní mate ské –koly, a to p edev ěm v oblastech stanovování cíl ě, používaných výchovn ě vzd lávacích prost edk ě a využívaní zázemí a p řírodního prost edí k výchov ě a vzd lávání d ětí p ed–kolního v ěku.

Klí ová slova

p ed–kolní výchova, lesní mate ská –kola, d ět ě, volná hra, p řírodní prost edí, srovnávací p řípadová studie

Annotacion

This bachelor thesis titled *Forest Kindergartens. Comparative study of one forest kindergarten from the Czech Republic and one from the Great Britain* is concerned with formation and running of the forest kindergartens. This bachelor thesis is divided into theoretical section and practical section.

The theoretical part is devoted to describing the history of forest kindergartens in the Czech Republic and abroad. Further, there are included the main features of this alternative form of preschool education, current legislative conditions in the Czech Republic and the Great Britain, and last but not the least, the thesis describes examples of running forest kindergartens in the Czech Republic and the Great Britain.

The practical part deals with the comparison of specific Czech and British forest kindergartens, especially in the areas of goal setting, use of educational resources and use of facilities and the natural environment for the upbringing and education of children of preschool age.

Key words

preschool education, forest kindergarten, child, free play, natural environment, comparative study

Obsah

Teoretická část	10
ÚVOD	10
1. HISTORIE LESNÍCH MATE SKÝCH TM KOL	11
1.1. HISTORIE LESNÍCH MATE SKÝCH TM KOL VE SV ĚT Ě	11
1.2. HISTORIE LESNÍCH MATE SKÝCH TM KOL V ĚR Ě	11
1.3. HISTORIE LESNÍCH MATE SKÝCH TM KOL VE VELKÉ BRITÁNII	13
2. KONCEPT LESNÍCH MATE SKÝCH TM KOL	13
2.1. CO JE TO LESNÍ MATE SKÁ TM KOLA?	13
2.2. TYPY LM TM	14
2.2.1. Samostatná LM TM	15
2.2.2. Lesní t ěída p ěi mate ské –kole	15
2.3. PRO PRÁV Ě LESNÍ MATE SKÁ TM KOLA?	15
2.4. PROST ĚDÍ LESNÍ MATE SKÉ TM KOLY ě HLAVNÍ ZNAKY	16
2.4.1. ZÁZEMÍ	16
2.4.2. STRAVOVÁNÍ	16
2.4.3. PROGRAM LESNÍ MATE SKÉ TM KOLY	17
2.4.4. PRINCIPY VÝCHOVY V LESNÍ MATE SKÉ TM KOLE	19
2.4.5. VZD ĚLÁVACÍ PROGRAM	21
2.4.6. VÝCHOVN Ě VZD ĚLÁVACÍ CÍLE A JEJICH EVALUACE	22
2.4.7. SPOLUPRÁCE S RODI ĚI	26
2.4.8. OSOBNOST PEDAGOGA V LM TM	26
3. P ĚÍKLADY FUNGUJÍCÍCH LM TM V ĚR Ě	28
3.1. D ětský klub TM arynka	28
3.2. Lesní mate ská –kola Lesní ěk p ěi M TM Semínko, O.P.S.	30
3.3. Liberecká lesní –kolka LESMÍR	31
4. P ĚÍKADY FUNGUJÍCÍCH LM TM VE VELKÉ BRITÁNII	32
4.1. The Secret Garden	32
4.2. Woodland outdoor nursery	34

4.3. Wildflowers kindergartens	35
5. LEGISLATIVNÍ PODMÍNKY	36
5.1. LEGISLATIVA V R	36
5.2. LEGISLATIVA VE VELKÉ BRITÁNII.....	37
Praktická část.....	40
6. CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ TÉMA	40
7. VÝZKUMNÉ OTÁZKY	40
8. POUŽITÉ VÝZKUMNÉ METODY	41
9. ZKOUMANÉ PŘÍPADY	43
10. REALIZACE VÝZKUMU.....	44
11. ANALÝZA A INTERPRETACE DAT.....	45
11.1. Jak stanovují a vyhodnocují LM TM cíle svého výchovno-vzdělávacího působení?	45
11.2. Jaké prostředky volí pedagogové v LM TM pro naplnění výchovno-vzdělávacích cílů?	47
11.3. Jakým způsobem využívají pedagogové v LM TM specifika lesního prostředí?..	50
11.4. V jakém kontextu probíhá výchova v LM TM ?	56
12. VÝZKUMNÁ ZPRÁVA	58
ZÁVĚR	60
SEZNAM LITERATURY	61
PŘÍLOHY.....	67

SEZNAM OBRÁZK

Obrázek 1: Rozmíst ní LM TM v R.....	12
Obrázek 2: Zahradní domek v Lesmíru	32
Obrázek 3: D ti v Pollok Country parku ó Glasgow.....	35
Obrázek 4: Pom r volné a organizované hry ó R.....	49
Obrázek 5: Pom r volné a organizované hry ó VB.....	50
Obrázek 6: Chý-e z klack ó VB	51
Obrázek 7: Strom s dírou ó VB.....	51
Obrázek 8: Jedno ze stanovi- v lese s ohni-t m ó VB.....	51
Obrázek 9: Vrbová stavbi ka v zahrad DK TM R	52
Obrázek 10: Vytáp ná jurta lesní mate ské -koly Secret Garden.....	53
Obrázek 11: Vytáp ná jurta v D tském klubu TM rynka ó R.	53
Obrázek 12: Pro n koho strom, pro n koho vesmírná lo ó Secret Garden	54
Obrázek 13: Pozorování sn hových vlo ek lupou ó DK TM	54
Obrázek 14: Okolní lesy v britské LM TM	56
Obrázek 15: D ti scházející z vrchu Baba, DK TM v R	56
Obrázek 17: Hra ve skupin v lese ó VB.....	70
Obrázek 16: Zahrada a zázemí ó Secret Garden, VB.....	70
Obrázek 18: Hra jednotlivce ó VB	70
Obrázek 19: Zahrada se zázemím ó D tský Klub TM rynka	71
Obrázek 20: Náv-t va chrán né dílny ó DK TM , R	71
Obrázek 21: Volná hra d tí v zahrad LM TM ó DK TM , R.....	71

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Ukázka napl ování cíl vzd lávacích oblastí z RVP v LMTM.....**Chyba!**
Záložka není definována.

SEZNAM POUÍTÝCH ZKRATEK A SYMBOL

DK TM	D tský klub TM rynka
LM TM	lesní mate ská -kola
M TM	mate ská -kola
RVP PV	rámcový vzd lávací program pro p ed-kolní výchovu
TM VP	-kolní vzd lávací program

Teoretická část

ÚVOD

Cílem mé bakalářské práce je teoreticky seznámit s fungováním lesních mateřských škol (LMTM) a především analyzovat a popsat rozdíly v cílech, metodách i zázemí české a jedné britské lesní mateřské školy.

S LMTM jsem se poprvé setkala ve Velké Británii v roce 2009, myšlenky a programy této alternativní formy předškolního vzdělávání mne nadchly a zároveň inspirovaly ke spolupráci s Libereckou lesní mateřskou školou Lesmír, kde od září 2012 působím jako dobrovolník a praktikant. Myslím si, že právě LMTM mohou pomoci problému, jenž se anglicky nazývá *nature deficit disorder* a volně přeloženo jako ztráta vztahu k přírodě a s tím spojené nejen zdravotní následky naší nejmladší generace.

V teoretické části mé bakalářské práce se zaměřím na historii vzniku LMTM ve světě, v České republice i ve Velké Británii. Dále budu charakterizovat prostředí lesních mateřských škol, kde se zaměřím především na hlavní znaky, které poté budou ohniskem porovnání v praktické části této práce. Teoretická část bude ukončena analýzou souasných legislativních podmínek pro vznik a fungování LMTM jak v České republice, tak i ve Velké Británii. V praktické části ufl budu zkoumat konkrétní podobnosti a rozdíly ve vybraných kategoriích spojených se vznikem a fungováním jednotlivých lesních mateřských škol, a to formou srovnávací případové studie.

Š Rany v k (0 ó 6 let) je totiž pro celkový vývoj lov ka velmi d ležitý, a to z mnoha hledisek vývoje ó z hlediska motorického, zdravotního i osobnostního. Kontakt s přírodou má právě v tomto období velmi nezastupitelnou roli. Ve velkých městech jsou ale možnosti d tí denn ě pobývat v přírodním prostředí velmi omezené. Doba, kdy d tí mohly nerušen objevovat své okolí a ke h ě využívat blízké lesy, louky, rybníky a dal í podobný terén, je z ejm pry . Aby se z d tí nestaly interiérové bytosti, m lí bychom se snažili jim přírodu jako jejich šp írozené prostředí cílen ě vracet a umožň ovat jim pobyt v ní. (Voahlíková, 2012, str. 78).

1. HISTORIE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL

1.1. HISTORIE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL VE SVĚTĚ

Je těžké s jistotou určit, kde přesně a v jakém roce vznikla první lesní mateřská škola, avšak kořeny této formy předškolního vzdělávání pocházejí z oblasti Skandinávie.

Jedna z prvních zmínek o vzniku lesní mateřské školy pochází z Dánska z roku 1950, kde matka čtyř dětí Ella Flatau začala sama brát své děti i děti svých přátel každý den na výlety do lesa. Na základě této zkušenosti byla příznivci tohoto konceptu v roce 1954 založena obanská iniciativa, na jejíž základ vznikla nejspíše historicky první lesní mateřská škola. Poté v roce 1990 tento typ alternativního předškolního vzdělávání zaujal mladou učitelku mateřské školy ze severního Německa Petru Jaegger a ta se vydala podívat, jak takové lesní školky fungují přímo do Dánska. To, co Petra Jaegger v dánských lesních mateřských školách viděla, ji nadchlo a zároveň inspirovalo k založení LMTM ve Flensburgu roku 1993 (Voahlíková, 2009). Miklitz (2000) také uvádí, že již v roce 1968 vznikla v Německu lesní mateřská škola, která ale byla samostatnou odnoží a nebyla odvozena ze skandinávských zkušeností a konceptů.

Podobně jako v Dánsku vznikla nejspíše také první lesní mateřská školka ve Švédsku i Norsku, shodně se lze říci, že za počátek jednalo pouze o rodičovské snahy brát děti každý den na výlety do přírody.

Poté ušel se koncept LMTM rozšířit dále do světa a dnes je možné najít lesní mateřské školy v mnoha dalších zemích jako například Velká Británie, Německo i USA.

1.2. HISTORIE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL V ČR

I v České republice vznikaly první lesní mateřské školy z iniciativy rodičů. Ti hledali z různých důvodů jiné možnosti předškolního vzdělávání, než nabízely běžné mateřské školy (MTM).

Přesto, že se v České republice LMTM rozšířily až později, již ve dvacátých letech minulého století tu byly první snahy o spojení přírodního prostředí se školou a vzdáváním. O toto propojení se pokoušel Eduard Mörch, který se na své domácí farmě rozhodl založit školu. Jeho původní myšlenka byla zanechat vše, jak je ve škole zvykem, pouze využití přivést na čerstvý vzduch pod zelené stromy (Mörch, 1929).

Další významnou osobností v rozvoji a propagaci nové alternativní formy předkolního vzdělávání v podobě lesních mateřských škol v ČR byla bez pochyby paní Emilie Strejčková. Paní Strejčková byla zakladatelkou a editorkou pražského ekologického centra Toulcův dvůr a také byla koordinátorkou výzkumu *Odcizování lesníka pěstírod*. Kromě toho založila ekologicky orientovanou mateřskou školu Semínko, při které dnes již existuje samostatná lesní škola (Hodek, 2009).

Zajímavostí je, že jedna z prvních LMTM vznikla v Podještědí v roce 2006. Byla založena Lindou Kubalou na zemědělské usedlosti v Jitřanech. Zelená školka měla zázemí v prostředí ekologického zemědělství, kde byly děti mimo jiné v kontaktu s hospodářskými zvířaty (Uzel, 2010). Školka nepotřebovala ve své době žádnou propagaci, skupinu o deseti dětech nebyl problém naplnit dětmi z blízkého okolí (Hodek, 2009). O 3 roky později se ufiladuje vznik lesní školky Taras ve Středoském kraji, Dětského klubu Mlynka v Praze a lesní školky v Pečkově na Tišnovsku.

V roce 2010 v České republice vznikla Asociace lesních mateřských škol, která v současné době sdružuje kolem 60 lesních mateřských škol a také pomáhá při vzniku nových LMTM. Pro představu o rozmístění LMTM v České republice byla vytvořena mapa, na které jsou pomocí oranžových a modrých stromek vyznačeny jednotlivé lesní mateřské školy.

Obrázek 1: Rozmístění LMTM v ČR
(Lesní MTM v ČR, 2013)

1.3. HISTORIE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL VE VELKÉ BRITÁNII

Jako ve většině zemí, tak i ve Velké Británii se myšlenka lesních mateřských škol začala rozvíjet ve chvíli, kdy přestal být pro děti čistý pohyb venku samozřejmou součástí života. Tato chvíle nastala ve Velké Británii v 19. století v období industrializace, kdy se lidé začali shlukovat do měst a přístup na venkov, na čerstvý vzduch se stal privilegiem střední a vyšší třídy. Vzhledem k dané situaci vznikla ve městě Cambridge školka Susan Isaac založená na principu venkovního prostředí, avšak tato školka sloužila pouze pro děti z vyšších tříd (Knight, 2009).

Na začátku 20. století je třeba v této souvislosti také zmínit postavu Roberta Baden-Powella o zakladatele skautského hnutí, který se nejdříve sice jen u chlapců, ale později i u dívek zaměřoval na pobyt v přírodním prostředí a na sblížení s přírodou.

Avšak lesní mateřské školy jako takové se ve Velké Británii začaly rozvíjet pod názvem *forest school* až po roce 1994. V tomto roce se totiž skupina lidí z oddělení pro předškolní vzdělávání Bridgwater College rozhodla navštívit již fungující lesní mateřské školy v Dánsku (v Dánsku pod názvy naturbornehaven, skogsbornehaven atd.). Na základě této inspirující zkušenosti vznikla v Británii první lesní mateřská škola - Forest School. (Knight, 2009).

Koncept lesních mateřských škol se poté začal rozvíjet dále i do Walesu a Skotska. Samozřejmě i přes inspiraci britských škol dánskou praxí se školky v jednotlivých zemích liší, jelikož je nutné brát v potaz kulturní rozdíly a snažit se v důsledku toho vytvořit nové koncepty a myšlenky danému prostředí a lokalitě.

2. KONCEPT LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL

2.1. CO JE TO LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA?

Lesní mateřská škola je jeden z alternativních typů předškolního vzdělávání. LMTM je skoro nemožné popsat jednoduchou definicí a navíc není tento pojem ani v pedagogickém slovníku přímo definován. Avšak Kapuciánová (2010, str. 44) ve své práci lesní mateřské školy definuje takto: *školní mateřská škola je formou předškolního vzdělávání, v jehož programu se v přírodě aktivně odehrává venku, děti si hrají a učí se za*

kafldého po así v lese, v krajině, v prostředí, které bylo po staletí pro vývoj dítěte přirozeným. Práce s dětmi je propojována s různými obdobími. Prostřednictvím osobních zkušeností a zážitků se děti seznamují s přírodními zákony, učí se vzájemné spolupráci, rozvíjejí pozorovací schopnosti, vnímáním vlastního těla a rozvíjejí sebevědomí. V lesních mateřských kolech nechybí činnosti výtvarné ani činnosti zaměřené na jemnou motoriku, rozvoj řeči a komunikační připravenost.

Samozřejmě, řada jednotlivé lesní mateřské kole se mohou lišit, přesto je tu dle Voahlíkové (2012, str. 12) několik stěžejních bodů, které spojují téměř všechny LMTM po celém světě.

- Celoroční pobyt venku za každého počasí.
- Není nutné poasí, pouze nutné oblečení.
- Zázemí má charakter přiležitostně využívaného vyhledatelného prostředí.
- Základní prostředí výchovy je zpravidla v lese.
- Trvání tvoří optimálně 15 dní a minimálně 2 dny.
- Základem pro pobyt s dětmi venku je vzájemná důvěra.
- Dobrá komunikace s komunitou a rodiči je zásadní.
- Východiskem pro vzdělávací program je situace, spontánní hra a přímá zkušenost dětí.
- Lesní mateřská kola rozvíjí děti v-estranně v souladu s platným kurikulem pro předškolní vzdělávání.

2.2. TYPY LMŠ

Z hlediska organizace lze lesní mateřskou kole rozdělit do dvou základních typů (Voahlíková, 2012, str. 12):

- samostatná lesní mateřská kola
- lesní tábory i mateřské kole

2.2.1. Samostatná LMŠ

Práv samostatných lesních mateřských –kol je v České republice velká většina. Tento typ LMTM se často zakládá jako občanské sdružení i obecní prospěšná společnost. Pro samostatnou LMTM bývá zázemím často teepee, jurta nebo maringotka. Existují i typy lesních mateřských –kol, které fungují bez jakéhokoli zázemí, ty potom uzavírají dohody například se základními –kolami, mateřskými –kolami i knihovnami, kde mohou děti s pedagogy trávit čas například i velké nepřízní počasí.

2.2.2. Lesní třída při mateřské škole

Tento typ lesní mateřské –koly má k dispozici budovu klasické MTM, při které existuje tzv. lesní třída. Tato třída se v budově klasické mateřské –koly schází, ale každý den má svůj vlastní oddělený program v přírodě. Do budovy –kolky se pak v jiné lesní třídě vrací na oběd a odpočinek a odpoledne ufl se třída zdržuje dle požadavků buď v zahradě –kolky i v interiéru MTM (Voahlíková, 2012). Takovýmto typem je například lesní třída Lesní ek, o které se podrobněji zmíní v kapitole Fungující LMTM R.

2.3. PROČ PŘÁVĚ LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA?

Dá se říci, že za vznikem lesních mateřských –kol stojí i změna životního stylu posledních generací, a to především odcizení dětí přírodě¹. V minulosti nebylo třeba zakládat lesní mateřské –koly, jelikož hraní si dětí v přírodním prostředí bylo normálním každodenním jevem. Avšak dnes je situace jiná a existuje více faktorů, které tuto změnu zapříčinily. Je třeba zmínit to, že indoorové aktivity se pro děti staly mnohem atraktivnějšími než outdoorové, zatímco i rozvoj technologií a her, které děti poskytují dostatečnou zábavu bez toho, aby bylo nutné opustit pohodlí domova (Louv, 2008). Další faktor ovlivňující změnu vztahu k přírodě je samozřejmě i vznik nových měst, spojování měst do velkých celků a další a další výstavby, které omezují volný přístup obyvatel do přírody.

Dle Světové zdravotnické organizace (Obesity. World Health Organization, 2013) existuje zejména propojení sedavého způsobu života s dětskou obezitou, kardiovaskulárními onemocněními, a dokonce tento způsob života vede i ke spánkové deprivaci. Louv (2008) také poukazuje na to, že čas strávený v přírodě může zmírnit příznaky ADHD, může zlepšit kognitivní funkce dětí, působit proti alergiím a virovým onemocněním. Bezesporu pobyt v přírodě přináší jak prospěchu, tak dětem pozitivní úinky, a jelikož pobyt v přírodě již

¹ V angličtině výraz nature deficit disorder

není pro všechny dnešní děti přirozená věc, je třeba tomu vynáhlé společnosti pomoci, a to právě třeba zakládáním a podporou lesních mateřských škol.

2.4. PROSTŘEDÍ LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY – HLAVNÍ ZNAKY

V této kapitole bych tená e ráda seznámila s několika konkrétními prvky v konceptu LMTM. Jedná se zejména o kategorie, které budu v praktické části mé práce u vybraných lesních mateřských škol sledovat a porovnávat.

2.4.1. ZÁZEMÍ

Jednou z věcí, ve které se jednotlivé lesní mateřské školy na první pohled liší, je právě typ jejich zázemí.

Velmi často je možné se v LMTM setkat s mongolskou jurtou, indiánským teepee, nebo maringotkou. V prvních dvou případech se jedná o druh příbytku typický pro kočovníky neboli Nomády. *„Tyto přírodní nomádské příbytky vytvářejí optimální prostředí souznívající s přírodně orientovanou ideou lesních mateřských škol.“* (Voahlíková, 2012, s. 24). V chladných měsících je možné všechny tyto typy zázemí vytápat kamny.

Jinými typy zázemí mohou být chaty, sruby nebo stodoly. Samozřejmě při umístění stavby je nutné pamatovat na stavební zákon a s ním související stavební a jiná povolení.

Každá LMTM své zázemí využívá po svém, avšak obecně lze říci, že se zázemí využívá opravdu jenom pro oběd a odpočinek v případě chladného počasí. Program se do zázemí přesouvá většinou pouze v případě extrémního počasí, jinak někdy tyto prostory využívají pro uskladnění oblečení, pomůcek, jídla apod. Jak uvádí Lacinová (1999, str. 37) *„hlavním znakem budov i interiéru je funkčnost, každý detail má svou opodstatněnost a smysl.“*

Jak jsem již zmínila, některé školy nemají zázemí žádné a ty v nich kterých případech využívají dohody s veřejnou institucí, kde se mohou děti s pedagogy ukrýt před velkou nepřízní počasí i v jiných nenadálých situacích.

2.4.2. STRAVOVÁNÍ

Stravování v LMTM může být různě na několika způsobů. Často je možné se setkat s tím, že oběd se do lesní mateřské školy dováží v transportních nádobách ze stravovacích zařízení v okolí LMTM. Pokud to prostředí LMTM dovoluje a pokud jsou splněny dané směrnice Evropské unie, je možné připravovat oběd přímo v zázemí LMTM. Snídaně a svačiny jsou zajišťovány lesní mateřskou školou i rodiči po jejich vzájemné dohodě (Voahlíková, 2012).

V programu LMTM bývá také v t-inou alespo jedenkrát týdn společné pe ení, va ení i p íprava sva iny. D ti v lesních mate ských –kolách si t eba v rámci dopoledního programu pe ou vlastní chleba, p ípravují polévku na ohni i pomáhají p i výrob pomazánky ke sva in . D ti mají rády, když mohou pomoci p ípravovat jídlo, krájet, míchat a p idávat ingredience. V ideálním p ípad d ti pouflívají a hledají ingredience nap . do polévky p ímo na –kolní zahrad . *Štoto společné va ení/pe ení plní cíle výchovy sociální, rozumové i pracovní a podporuje dialog pot ebný ke spolupráci.* (Lacinová, 1999, str. 25). Lesní mate ské –koly se také shodují s my–lenkou zdravého flivotního stylu a ve v t-in p ípad i s my–lenkou trvale udržitelného rozvoje, což se samoz ejm odráží ve skladb potravin poskytovaných d tem. Společné jídlo je v LMTM vnímáno jako rituál, kterému n kdy p edchází i pr pov a p ání dobré chuti ke společnému jídlu.

Pr pov ke společnému jídlu v libereckém Lesmíru (Zdroj: vlastní pozorování)

V-ichni kolem stolu se chytanou za ruce a společn od íkají:

Silou zem obilí vyrostlo,

sv tlem slunce uzrálo.

Slunce a zem , díky vám,

že v jídle svém vás p íjímám. Ó Dobrou chu !

2.4.3. PROGRAM LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY

Program lesních mate ských –kol lze rozdlít na program nebo také rytmus dne, m síce a roku. Rytmus roku se odvíjí od konkrétního ro ního období, ke kterým se v eské republice váflí lidové zvyky, p ísloví a tradice. Lesní mate ské –koly proflívají kaflký m síc v duchu p ícházející slavnosti, d ti p ípravují pom cky, výzdobu na slavnost, u í se písni ky a tane ky váflící se k danému období roku.

Seznam slavností (Smolková, 2007, str. 86 ó 95):

zá í ó Michaelská slavnost

íjen ó Slavnost strom

listopad ó Martinská slavnost

prosinec ó Adventní slavnost

leden ó T íkrálová slavnost

únor ó Hromnice, Masopust

b ezen ó Vyná-ení Morany, slavnost semínek

duben ó Velikonoce

kv ten ó Otvírání studánek

erven ó Svatojánská slavnost, lou ení se -koláky

Na kařdý m síc m fle být vytvo en také m sí ní program, kde se uvád jí nap . písni ky vztahující se k danému m síci, m sí ní pohádka, výzdoba šro níhoõ stolu i celé -kolky. Denní program ufl je podrobný rozpis ínností na jednotlivé dny v týdnu. Do programu bývají pravideln za azovány bloky výtvarných, hudebních i dramatických ínností, pohybové hry, hry podporující pam , logické uvařlování apod. N které -kolky za azují ízenou ínnost do dopoledního programu, n které do odpoledního. Na ukázku uvádím program dne v lesní mate ské -kole Dev tsil v Kamenici. (Dev tsil, 2013)

08:00 ó 09:00 p íchody d tí, setkání s pedagogy, volná hra

09:00 ó 09:30 ranní kruh: pozdrav, komunitní kruh, slufby, pravidla bezpe í

09:30 ó 10:00 spole né jídlo, téma denního programu, výb r místa v p írod

10:00 ó 12:00 p esun na místo, ízené a ne ízené aktivity, návrat do zázemí

12:00 ó 12:45 hygiena, p íprava na ob d, ob d, sklízení, vyzvedávání d tí

12:45 ó 14:30 p íprava na odpo ínek, rekapitulace dopoledního programu,

pohádka, odpo ínek, sva ína

14:30 ó 15:45 odpolední dílna (hudebn -dramatická, rukod lná, p írodov dná)

obsahov navazující na hlavní dopolední program

15:45 ó 16:00 úklid, vyzvedávání d tí

Volná a organizovaná hra v programu LM™

Každá z lesních mateřských škol je v dnešní době originální a jedinečná a to platí i pro jejich zaměření a programy. Co jednotlivé LM™m lze rozlišovat, je právě poměr volné a organizované hry. Pro děti je důležité udržet rovnováhu, takže bych ráda krátce zmínila, proč je pro děti důležité volná a pro organizovaná hra.

„Volná hra je nejužitečným prostředkem podpory hravosti, chápání detských potrieb a zároveň vede k dosiahnutiu prosociálneho chovania a samostatnosti u detí“ (Caiatiová, 1995, str. 14). Dítětem známou v současné době je, že se pomalu ale jistě začíná brát volná hra větší vážností a je jí připisována větší důležitost. Samozřejmě stále existují názory, že není možné dítě ponechat pouze volné hře, že je to pro něj ztráta času. Avšak právě volná hra umožní učit pedagogovi nahlédnout do světa jednotlivého dítěte, jelikož nám tyto volné hry si dítě volí svobodně. Někdy si přehrávají příběhy ze života mimo školu, je možné upozorovat, co momentálně dítě baví, co se kolem něj děje, ale na druhou stranu lze také upozorovat, kdo je v daný typ ve skupině, kdo se spíše straní, kdo je tichý, nebo kdo projevuje agresivní sklony (Kramulová, 2012). Mnoho škol se tedy snaží najít rovnováhu právě mezi organizovanou a volnou hrou, jelikož každá z nich rozvíjí něco jiného.

Organizované hry, které mohou být řízené i didaktické, charakterizuje to, že někdo hru vede, udává jí pravidla, motivaci, téma apod. Řízené hry v předškolním věku zahrnují velmi často například pohybové a hudební pohybové hry, kde se u dítěte pedagog zaměřuje na akceptování a dodržování pravidel, spolupráci s ostatními dětmi, sebeovládání a vnímání rytmu a pohybu (Kováčková, 2005). Didaktické hry se z velké části zaměřují na rozvíjení rozumových schopností dítěte. *„Pomocí didaktických her dítě poznává a učí se vyjadřovat vzájemné vztahy, podobnost, nadřazenost, podřízenost, rovnost, vztah příčiny a následku, množství, polohu, souvislosti“.* (Zapletalová, 2011, str. 22). Je tedy na každé mateřské i lesní mateřské škole jak si svůj program rozdelí.

2.4.4. PRINCIPY VÝCHOVY V LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLE

V této části bych ráda uvedla některé principy výchovy, které často do lesních mateřských škol vstupují a ovlivňují přístupy i postupy pedagogů v LM™. Lesní mateřské školy jsou svým zaměřením rozmanité, avšak mnohé z nich se nechaly inspirovat podobnými myšlenkami a filosofiemi. Některé školky vlivní jmenovaných přístupů uvádějí přímo ve svých konceptech i vzdělávacích programech, některé školky však tyto principy mohou naplňovat nevdouky, bez jejich přímého pojmenování.

Hnutí lesních mateřských škol

Hlavní myšlenkou zde je, že sama příroda nabízí dítěm nespočet podnětů pro jejich zdravý vývoj a rozvoj. Pobyt v přírodě má dítě více možností k pohybu, a tím se zároveň rozvíjí jak hrubá, tak i jemná motorika. Děti tráví v přírodě čas venku, přičemž přírodu vnímají zejména roční období a celý cyklus roku. Jak tvrdí Kasinová (2005) *šbez vnitního prostoru jde flít celkem snadno, venku jde dítě vlastní úplně v-echnoř.*

Mimo jiné děti přicházejí také do kontaktu hlavně s přírodními materiály, což pomáhá rozvíjet dítětskou fantazii a kreativitu.

Koncept šRespektovat a být respektován

Tento princip považuje za důležitou součást výchovy nejen lásku k dítěti, ale především respekt. Naučit se přírodu respektovat ostatní lidi je možné pouze tehdy, když na vlastní kůži dítě zažívá respekt ze strany dospělých, a to zejména rodičů a učitelů (Kopířová (2008).

Koncept šRespektovat a být respektován je založen na partnerském přístupu dospělého a dítěte. *šPartnerský přístup k dítěti znamená, chovat se k nim jako k dospělým, kterých si vážíme, nebo které alespoň respektujeme.* (Kopířová, 2008, str. 17).

V praxi jde o snahu vyhnout se neefektivním způsobům komunikace, které v sobě má většina lidí zakoreněno ze svého vlastního dětství, a bývá třeba se od nich později v dospělosti odprostit.

Jako pedagog, ale i jako rodič je nutné si uvědomit, že děti předškolního věku vnímají spíše v obrazech. Při příkazu šNesahej na to! si příkaz nesahání často nedokážou představit a dá se říci, že v podstatě slyší šsahej (Kopířová, 2008).

Waldorfská pedagogika

Jedním z rysů waldorfské pedagogiky je snaha o rozvoj dítěte v jeho celistvosti. Děti mají tedy objevovat svět kolem sebe především prožíváním a ne pouhým vysvětlováním a memorováním. Velmi důležitá je v předškolní výchově role pedagoga, který vystupuje spíše jako průvodce a vzor. *šDítě se totiž v prvních 7 letech flivota u*

jemným, nezprost edkovatelným a p irozeným napodobováním. (Gruneliusová, 1992, str. 14).

Dalším d ležitým prvkem waldorfské pedagogiky, na který se v LMTM klade d raz, je volná hra. Ve –kolce by m la být snaha o rovnováhu mezi volnou hrou d tí pro rozvoj jejich iniciativy a mezi tv r í společnou inností vedenou pedagogem (Gruneliusová, 1992). Av-ak n kdy je problém s tím, fle se volná hra d tí nerespektuje, je do ní asto zasahováno nebo bývá ze strany dosp lých také podce ována a omezována.

Dalí v c, která bývá n kdy v dne-ním sv t nedocen ná, je vypráv ní pohádek. D ti si pomocí vypráv ných p íb h d lají p edstavu o sv t , o dobru a zlu a n které p íb hy a pohádky dokáflou pomoci najít odpov na nevy ené otázky dít e.

Prvky Montessori pedagogiky

Op t i mezi principy Montessori pedagogiky pat í rovnocenný vztah mezi pedagogem (dosp lým) a dít em zalofený na vzájemném respektu. D ležitým prvkem je zde také svoboda a samostatnost, dle Karla Rýdla (1999) je svobodu moflno chápat mnoha r znými zp soby, av-ak bezpochyby ji spojuje se sob sta ností, se svobodou jednání a s ur itou dávkou nezávislosti.

Montessori pedagogika také preferuje v kov heterogenní skupiny d tí, kdy mají d ti moflnost u it se jeden od druhého, cofl je pro ob strany velkým p ínosem a d ti se zároveň zcela p irozen u í vzájemné spolupráci.

Princip , které bývají asto vyufflívány i v LMTM, bychom v Montessori pedagogice na-li mnohem více, av-ak ú el této práce není podrobné seznámení se s t mito principy, ale spí-e stru ný p ehled vyskytujících se princip výchovy.

2.4.5. VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

Lesní mate ské –koly si stejn jako jiné –koly sestavují sv j –kolní vzd lávací program (TMVP) neboli –kolní kurikulum, kde si vymezí zásady a pedagogické zám ry, to v-e dle princip Rámcového vzd lávacího programu pro p ed-kolní vzd lávání (RVP PV). Dle RVP PV (2004, str. 6) má *p ed-kolní vzd lávání nabízet vhodné vzd lávací prost edí, pro dít vst ícné, podn tné, zajímavé a obsahov bohaté, v n mfl se dít m fle cítit jist , bezpeč n , radostn a spokojen , a které mu zaji-uje moflnost projevovat se, bavit*

a zamstnávat p írozeným d íským zp sobem. Toto je velmi obecný výrok, podrobn í informace a dí í vzd lávací cíle jsou uvedeny u jednotlivých vzd lávacích oblastí. Av-ak je nutné podotknout, že LMTM, která není zapsaná v rejst íku -kol, nemá povinnost -kolní vzd lávací program vypracovávat. P esto je to i pro ostatní alternativní typy p ed-kolního vzd lávání d ífíté a uflité né vypracovat, nebo se podle tohoto dokumentu ídí nejen vedení LMTM se svými pedagogy, ale sloufí i ve ejnosti a rodi ím jako informa ní materiál.

2.4.6. VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ CÍLE A JEJICH EVALUACE

Hlavní cíle p ed-kolního vzd lávání obecn í jsou uvedeny v jífí zmí ovaném Rámcovém vzd lávacím programu pro p ed-kolní vzd lávání. RVP PV (2004) pracuje se ty mi cílovými kategoriemi, stanovuje si cíle v podob zám r a cíle v podob výstup . Obecn í lze íci, že cílem p ed-kolního vzd lávání je *š rozvíjet každé dít po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci svého p ed-kolního období bylo jedine nou a relativn í samostatnou osobností, schopnou (kompetentní, zp sobilou) zvládat, pokud mofno aktivn í a s osobním uspokojením, takové nároky flivota, které jsou na n íb fln í kladeny (zejména v prost edí jemu blízkém, tj. v prost edí rodiny a -koly), a zároveň í ty, které ho v budoucnu nevyhnuteln í o ekávají.* (RVP PV, 2004, str. 8)

Lesní mate ská -kola v-ak ísto sestavuje sv j vlastní plán, kde zohled íje jak RVP PV, tak í dal-í cíle související s ístým pobytem d ítí v p írod í a s principy výchovy, se kterými se jednotlivé LMTMztotofl íjí. Podrobn íji v tabulce (viz nífle) uvádím jednotlivé vzd lávací oblasti z RVP s vybranými dí ími cíli taktéfl dle RVP a k tomu jsou p íazeny konkrétní ínnosti lesní mate ské -koly, které dané cíle napl íjí. Ve vzd lávací oblasti *Dít a jeho íto* je jedním z dí ích cíl í rozvoj pohybových schopností, které jsou v LMTM napl íovány pomocí íh ze, íhu, skok íve volné p írod í, zdoláváním p írodních p íekáfek, íplháním po stromech, íp í práci s nástroji. V oblasti *Dít ía ípole ínost* m ífle být cíl jako poznávání pravidel ípole ného íouflití napln ínnostmi, kterých se íástn íí rodí íe, a íe jedná o ípole ný íklid, úpravy zahrady nebo ípole né p ípravy na ílavnosti. V tabulce uvádím ístru ný íehled, který demonstruje íasn í propojení mezi dí ími cíli z RVP a aktivitami íaz ízenými v ínnosti LMTM

Tabulka 1: Ukázka naplňování cílů vzdělávacích oblastí z RVP v lesní mateřské škole

VZDĚLÁVACÍ OBLAST	DÍLEŽNÉ CÍLE DLE RVP	KONKRÉTNÍ INICIATIVY V LM TM
Dítě a jeho tělo	Uvědomění si vlastního těla. Rozvoj pohybových schopností. Rozvoj smyslu.	Chůze, běh, skoky, hody. Manipulace s nástroji, volná hra v lese. Hmatové krabice, hádanky.
Dítě a jeho psychika	Rozvoj jazykových dovedností. Rozvoj paměti, pozornosti, tvořivosti. Sebepoznání, sebeovládání.	Rytmické hry, rozhovory. Výtvarné, dramatické, hudební iniciativy. Podpora dítěte ve své síle.
Dítě a ten druhý	Vytváření /posilování prosociálních postojů. Rozvoj kooperativních dovedností.	Ranní kruh, povídání, sdílení. Respektující přístup pedagoga. Divadlo, hraní rolí.
Dítě a společnost	Poznávání pravidel společného soužití. Seznamování se s vlastní kulturou, umění.	Společenské iniciativy s rodiči (úklid, zvelebování zahrady). Oslavy svátku národa, ale i cizí kultury.
Dítě a svět	Seznámení s prostředím, kde dítě žije + povědomí o okolí. Úcta k životu ve všech formách.	Poznávání rozmanitosti přírody. Ekovýchovné hry. Péče o zahradu, zvířata. Pozorování stavu říční.

Zdroje: RVP PV (2004), Passerin (2012)

Cíle lesních mateřských škol mohou dle Voahlíkové také obecně směřovat k následujícím pedagogickým cílům (2012, str. 33):

- É *užit se celostně, tzn. v-emi rovinami vnímání*
- É *rozvíjet jemnou a hrubou motoriku prostřednictvím rozmanitých podnětů a možností pohybu v přírodě*
- É *podpořit smyslové vnímání pomocí zkušeností*
- É *rozvíjet kreativitu a fantazii při využití rozmanitých přírodních prvků*
- É *podpořit v domě sounáležitost mezi dětmi navzájem a se živou a neživou přírodou*
- É *prožít rytmus změn ročních období*
- É *seznámit se s místem a přírodním prostředím, které je blízké*
- É *zažít a poznat rostliny a živočichy v jejich přírodním životním prostředí*
- É *poznat různé ekosystémy*
- É *umožnit dětem, aby poznaly své tělesné hranice*
- É *prožít ticho a naučit se být citlivý k mluvenému slovu*

To, čím se odlišuje LMTM od běžné MTM, je také výrazné environmentální zaměření, které se dovoztiny inností v LMTM promítá. V České republice nyní existuje program TMkolka blízká příroda, který přímo vychází z koncepce pro udržitelný rozvoj. Velmi zjednodušeně je cílem trvale udržitelného rozvoje vytvářet a prohlubovat vztah mezi člověkem a přírodou a s přírodou zacházet zodpovědně. A to je možné prostřednictvím:

- *života s přírodou, nikoliv proti ní*
- *respektování časů přírody*
- *etného zacházení s věcmi, protože v nich je příroda*
- *níže spotřeby přírody*
- *stravování respektujícího zvířata a rostliny a sebe sama*

(Kolektiv, 2012)

I přesto, třeba LMTM třeba není součástí projektu *Škola blízka přírodě*, vědy se snaží o naplňování environmentálních cílů výchovy, a to primárně přímým stykem s přírodou a vlastními zážitky dětí z přírodního prostředí. Pedagogové v LMTM mají za cíl vzbudit u dítěte zájem o přírodu, zájem o přírodu hlouběji poznávat a také ji i do budoucna aktivním způsobem ochraňovat (Leblová, 2012). V dnešní době existuje i metodický pokyn MTMMT, který pojednává o environmentálním vzdělávání, výchově a osvětě (EVVO), a právě v tomto pokynu je možno najít doporučené postupy.

Evaluace

RVP PV (2004) také uvádí, že je nutné ve školním programu popsat postup evaluace neboli hodnocení. Jelikož LMTM nejsou zapsané v rejstříku škol, tak také nejsou přímo povinny řídit se těmito doporučeními, avšak, jak jsem již zmínila, v této škole si TM dle RVP PV sestavuje a řídí se jím.

„Hodnocení je důležitá část pedagogické praxe. Zpětná vazba umožňuje identifikovat chyby, a tím zkvalitnit vzdělávací proces. Důležitým prvkem je i sebehodnocení, které má přecházet tzv. učitelskému vyhodnocení.“ (Bevářová, 2010, str. 108).

Hodnotit lze naplňování stanovených cílů, pokroky dětí i hodnocení pedagogických pracovníků, zde je možné zadat i autoevaluaci. Nakonec je však rozhodnutí o systému a metodách evaluace vždy jen v rukou jednotlivých lesních mateřských škol.

Externí vlivy kontroly

Vnější kontrola ve školních MTMu nás je prováděna především školskou školní inspekcí. Ta hodnotí (Vališová, Kasíková, 2007, str. 110):

- *Průběh a výsledky vzdělávání vzhledem k platným učebním dokumentům*
- *Personální a materiálně-technické podmínky vzdělávací činnosti*
- *Hospodaření školy*

Externí hodnocení slouží MTM jako důležitá zpětná vazba a školská školní inspekce provádí evaluaci zpravidla v cyklech po třech nebo pěti letech (Vališová, Kasíková, 2007).

Avšak tato státní kontrola se ve všech lesních mateřských školách bude týkat až ve chvíli, kdy budou LMTM začleněny do rejstříku škol a školských zařízení. Do této doby se za vlastní kontrolu dá považovat pouze hodnocení rodičů, místní a komunit.

2.4.7. SPOLUPRÁCE S RODIČI

Úzká spolupráce s rodiči dítěte je pro lesní mateřské školy typická. V mnoha případech se totiž sami rodiče zasadili o vznik LMTM. Rodiče také často pomáhají při úpravách exteriéru i interiéru školky, někde pomáhají i dlouhodobě jako dobrovolníci nebo jednorázově při výletech i místních slavnostech. Někdy je možné se setkat i s pomocí rodin dítěte při opravě objektu a svačinou nebo při vnování materiálního daru.

Dobrá komunikace s rodiči je důležitá samozřejmě ve všech typech MTM, avšak u LMTM je naprosto zásadní vazba ohledně obléčení dítěte přímo nezbytná. Jak tvrdí Strejčková (2005), tak jen málokterí rodiče dokážou své ratolesti obléci a přizpůsobit na pobyt v přírodě, ale samozřejmě jim to není možné vytýkat, poukazuje to pouze na důležitost záporné vazby ze strany školky. Ve vztahu pedagoga a rodiče je určitě nutný vzájemný respekt a naslouchání. Pro rodiče je zejména důležité mít o škole co nejvíce informací, což se děje úvodními schůzkami, dnem otevřených dveří spojeným s diskuzí apod. Pak v průběhu roku, které školy organizují rodičovská setkání, kde se provádí záporná vazba k aktivitě školky a děje se plány do budoucna. Samozřejmě ke komunikaci mezi pedagogem a rodičem dochází každý den při převzetí a při vyzvednutí dítěte, rodiče také mají možnost nahlédnout do portfolia svého dítěte, pokud LMTM portfolio vytváří.

2.4.8. OSOBNOST PEDAGOGA V LMŠ

V této podkapitole bych chtěla pozornost zaměřit na osobnost pedagoga v této alternativní formě předškolního vzdělávání. Prvním je třeba uvést na pravou míru označení *pedagog*, které v práci používám. V ČR neexistuje přímo vzdělání pro pedagogy lesních mateřských škol, takže ve skutečnosti se ve většině případů jedná spíše o pedagogické pracovníky i vychovatele. Pro zjednodušení tedy ve své bakalářské práci používám v obecném smyslu výraz *pedagog LMTM*.

Existují mnohé popisy toho, jaké vlastnosti a požadavky bychom měli splňovat obecně pedagog v MTM. Mnohé tvrzení a diskuze obecně mluví o tom, že pedagog MTM bychom měli mít

rád d ti. Jako příklad uvádím, co dle Koátkové (2008, str. 120) má být zahrnovat označení mít rád d ti a citově se angažovat:

- *Přijímat dtské vnímání světa jako inspirující, ne unavující.*
- *Být pro všechny rád dtem oporou v mnoha jejich projevech a vytvářených situacích.*
- *Zajímat se bez odmítání o to, co dítě říká, jak se ptá, jak bez zábrán tvoří a komentuje život kolem sebe.*
- *Pomáhat jim pro všechny podle jejich potřeb i ve chvílích neúplně standardních.*
- *Cítit se mezi dětmi dobře a s chutí pro nich chystatinnosti a trávit se na ně.*
- *Přijímat vyprávění dť s porozuměním, i když nám to nepřináší žádné významné poznatky, ale uspokojuje nás jejich radost z toho, že nám něco mohou sdělit a my je posloucháme.*
- *Radovat se, cítit smutek podle pocitdětí.*
- *Nebrat na sebe roli učitelky, když přicházíme do práce, a sundávat ji, když odcházíme. Být pro všechny naladěni na soufítí s takto malými dětmi, aniž tím trpíme.*

Avšak pedagog v lesní mateřské škole by měl splňovat všechny výše zmíněné a k tomu navíc další nároky spojené se zvýšeným pobytem v přírodním prostředí a konkrétním pedagogickým přístupem. Dá se říci, že na pedagoga v lesní mateřské škole jsou kladeny zvýšené nároky. Linda Kubale (in Thalová, 2009) uvádí, že *špráce vyžaduje od pedagoga silné nasazení a vlastní aktivitu, citlivost a vnímavost pro daný okamžik a schopnost kooperace s dětmi z něho v ku.*

Důležitým prvkem v LMTM je také komunikace a postup při konfliktech. Pedagog se v této snáší o to, aby si problém děti samostatně vyřešily a snažily se dohodnout. Ve velkém množství případů se pedagogové řídí výchovným principem *šRespektovat a být respektován.*

Rozdílem oproti běžné mateřské škole s budovu je i to, že pedagog v LMTM vystupuje v roli průvodce, pozorovatele a rádce, při němž se snaží o vytvoření co nejlepších podmínek pro naplnění cíle pro rozvoj dětí. Další odlišujícím znakem oproti běžné MTM je

ast j-í zastoupení mufl pedagog v lesních mate ských -kolách. Pro mufl je tato forma p ed-kolního vzd lávání atraktivn j-í a dle Krej ové (in T thalová, 2012) je pro rozvoj d tí rozhodn d leflité, aby se setkávaly se zástupci obou genderových kategorií a vid ly p i r zných p íleflitostech r zné modely chování, m ly se s kým identifikovat a odkud erpat inspiraci pro sv j vlastní flivot, a to ufl od útlého v ku.

3. PŘÍKLADY FUNGUJÍCÍCH LMŠ V ČR

V eské republice existuje cca 60 lesních mate ských -kol, ozna ených názvy jako je klub, eko-kolka apod. Po et tohoto typu p ed-kolního vzd lávání se ale neustále zvy-uje, a to i díky velké podpo e Asociace lesních mate ských -kol, která pomáhá a radí nov vznikajícím -kolkám a celkov sdružuje p íznivce této my-lenky

P íklad dobré praxe se jifl v eské republice najde bezpo et, av-ak v této ásti mé práce se pokusím stru n charakterizovat a popsat pouze t i vybrané lesní mate ské -koly. Kritériem k výb ru zrovna t chto t í LMTM byla p edev-ím ur itá tradice ve fungování -kolek, v-echny popisované LMTM fungují min. t etím rokem.² Jako první podrobn ji charakterizují D tský klub TMřynka (DKTM), jelikofl je to jedna z LMTM, kterou v praktické ásti mé práce zkoumám a porovnávám. Dále p edstavím lesní t ídu Lesní ek, jelikofl tato LMTM bylo vybrána pro pokusné ov ování ministerstvem -kolství, a jako poslední stru n charakterizují Libereckou lesní -kolku Lesmír, se kterou mám ze své praxe osobní zku-enosti.

3.1. Dětský klub Šárynka

Lokalita: Praha 6

Typ MTM: d tský klub

Právní forma: ob anské sdružení

Po et a v kové spektrum d tí: 2 v kov smí-ené t ídy, 2 skupiny: 1. skupina pond lí ó st eda, 2. skupina tvrtek ó pátek

Zázemí: jurta, maringotka

Zam ení: na profilkové u ení, inspirace ve waldorfské pedagogice

² Libecká lesní mate ská -kola Lesmír d íve fungovala pod názvem Zelená -kolka

Dřevský klub Dřevýnka byl založen v roce 2009 na základě zahraničního konceptu lesních mateřských škol. Dopolední program v DKTM probíhá zpravidla venku. Oběd, odpočinek a odpolední aktivity pokračují v záříví roku v záříví, které lze v případě chladného počasí vytopit. Pedagogická koncepce je inspirována v první řadě hnutím lesních mateřských škol, ale také waldorfskou pedagogikou. Přístup pedagogů vychází z filosofie *dítě je samo sobou itelem*, takže pedagog se snaží nepředkládat hotové odpovědi, ale pouze podněty a inspiraci k samostatnému a pirozenému poznání. DKTM sestavuje svůj vlastní školní vzdělávací program (Dřevýnka), který vychází z RVP PV. V tomto programu je možno najít veškeré informace vztahující se k fungování LMTM od pedagogické koncepce až po evaluační systém. Cílem pedagogů je zajistit vzdělání a výchovu v pirozeném prostředí a to v malé skupině, v pirozeném kontaktu s pirodou. Pedagogové v Dřevském klubu Dřevýnka totiž nepracují pouze podle klíčových kompetencí dle RVP PV, ale také dle kompetencí pro život, které popsal pedagog Godi Keller (Passerin, 2012; EKODOMOV: Dřevský klub Dřevýnka, 2013):

Co potěbují na-e dítě, aby uspěly v životě :

- *Chceme, aby na-e dítě vřely v sebe.*
- *Chceme, aby na-e dítě mřely velkou důvěrou v okolí.*
- *Chceme, aby na-e dítě mřely základní radost ze života.*
- *Chceme, aby na-e dítě byly zvědavé.*
- *Chceme, aby na-e dítě byly otevřené.*
- *Chceme, aby na-e dítě mřely silnou vůlí.*
- *Chceme, aby na-e dítě rozvíjely sociální schopnosti.*

Velký důraz je také kladen na individuální přístup a posilování důvěry ve vlastní síly. Nejjasněji přehled o obsahu dne v DKTM poskytne denní časový rozvrh LMTM.

Denní rozvrh:

8:00 – 9:00 příchod dětí, ranní samostatné aktivity dle výběru a zájmu dětí, zatápění v kamnech, rozdělávání ohně. Po příchodu si mohou děti hrát nebo pracovat na nabídnuté činnosti, související s projektem daného týdne.

9:00 – 9:15 přivítání v kruhu, zpěv, pohybové a rytmičké hry

9:15 ó 10:00 pobyt v p írod /vzd lávací innost

10:00 ó 10:30 sva ina

10:30 ó 11:30 pobyt v p írod /vzd lávací innost

11:30 ó 12:00 návrat, osobní hygiena, p evlékání, zklidn ní

12:00 ó 12:30 p íprava ob da, prostírání, spole ná pr pov a ob d

12:30 ó 12:45 úklid po ob d vyzvedávání d tí, které jdou po ob d .

12:45 ó 13:00 úklid a p íprava na odpo inek

13:00 ó 14:00 odpo inek d tí ó relaxace, spole ná pro v-echny d tí. Je d leflité, aby každé dít m lo mofnost zklidn ní, nebo i spánku. D tem po dobu odpo inku teme nebo vyprávíme pohádky, v druhé polovin relaxace hrajeme na hudební nástroje, zpíváme ukolébavky. P ed-koláci mají mofnost po dohod v tichosti pracovat na svém projektu nap . tkání.

14:00 spole né rozlou ení v kruhu

14:00 ó 14:15 odpolední sva inka, vyzvedávání n kterých d tí, p íchod d tí, které chodí pouze na odpolední innosti, p íprava na odpolední krouflek.

14:15 ó 15:45 ó odpolední program (tematicky zam ené odpolední aktivity ó Dramatická výchova hrou, Artefiletika, Táborní ek ó mající pravidelné místo v rytmu týdne.)

15:45 ó 16:00 ó odchod d tí

Po skon ení -kolky mají d tí s rodi i mofnost pobytu na zahrad . (Passerin, 2012)

3.2. Lesní mateřská škola Lesníček při MŠ Semínko, O.P.S.

Lokalita: areál Toulcova dvora, Praha

Typ MTM: lesní t ída p í MTM

Právní forma: obecn prosp -ná spole nost

Po et a v kové spektrum d tí: 2 t ídy pro 15, 3 ó 7 let

Zázemí: maringotka

Zam ení: harmonický du-evní i t lesný vývoj d tí

Třída Lesní ek je v provozu od září roku 2010. MTMMT schválilo provoz Lesní ku pro pokusné ovívání, které probíhalo dva roky, tedy do roku 2012. Blíží informace o závru ovívání popisují v kapitole Legislativa v R.

Lesní tída se nachází přímo v lese, přilehlém k areálu Toulcův dvůr, nebo –kolka využívá oblast Hostivařského parku i Trojmezí. Lesní ek se snaží hlavně o výchovu dětí k –etnému přístupu a k účt k lidem, zvířatům a přírodě. Snaží se také podporovat a rozvíjet přátelství, respekt a vzájemnou sounáležitost v mezilidských vztazích. Zázemí v Lesní ku tvoří mezi LMTMoblíbená maringotka, která slouží především k uskladnění potrubných pomůcek a nářadí. Velká pozornost je věnována volné hře a také společnému jídlu, které je vnímáno jako rituál. (Chvátal, 2013)

3.3. Liberecká lesní školka LESMÍR

Lokalita: Liberec, Alouva

Typ MTMMTMinspirovaná lesní mateškou –kolou

Právní forma: občanské sdružení

Počet a věkové spektrum dětí: 2 třídy, v každé 2 pedagogové

Zázemí: vila, zahradní domek

Zaměření: snaha o rozvoj člověka v jeho celistvosti, vychází z waldorfské pedagogiky

Lesní matešská –kola Lesmír sídlí na okraji Liberce ve vilové části Lidové sady. Třída Elf je určena pro děti od 3 do 7 let. Děti tráví téměř celý den venku na čerstvém vzduchu a dopolední program probíhá v tichou v lese. Jako zázemí slouží od jara do podzimu zahradní domek (v zimě podkroví ve vile). Ve třídě je maximálně 16 dětí na dva pedagogy.

V září roku 2012 byla otevřena nová třída pro děti od 3 do 4 let, která slouží spíše jako příprava na lesní –kolku. Jako zázemí slouží celoročně vila. Ve třídě je maximálně 14 dětí na dva pedagogy.

Vzdělávací program Lesmíru vychází především z principů waldorfské pedagogiky, která klade důraz na rozvoj člověka v jeho celistvosti. (Liberecká lesní mateřská škola Lesmír, 2013)

Obrázek 2: Zahradní domek v Lesmíru
(Liberecká lesní mateřská škola Lesmír, 2013)

4. PŘÍKADY FUNGUJÍCÍCH LMŠ VE VELKÉ BRITÁNII

Jelikož se má práce v praktické části zabývat srovnáním české a britské školky, uvádím na ukázkou také i fungující lesní mateřské školy na území Velké Británie. První z nich, The Secret Garden, budu charakterizovat podrobněji, jelikož tato LMTM je součástí mého výzkumu v praktické části této práce. Další dvě LMTM jsem vybírala dle doby jejich působení. Všechny LMTM působí již více než 3 roky, přičemž jedna z nich se nachází v Anglii jižně od Londýna a další z charakterizovaných je skotská LMTM, která působí přímo ve městě Glasgow.

4.1. The Secret Garden

Lokalita: Letham, Skotsko

Typ MTM: samostatná lesní mateřská škola

Počet a věkové spektrum dětí: děti od 3 do 5 let, maximálně 14 dětí ve skupině

Zázemí: zahrada, plachty

Zaměření: pro děti od 3 let je zaměření dle Curriculum for Excellence

Lesní mateřská škola Secret Garden byla založena v roce 2008 v blízkosti Lethamských lesů. LMTM funguje od pondělí do úterka od 8:30 do 17:00 a v pátek pouze od 9:00 do 13:00. Ve kterém programu probíhá venku, a to za každého počasí. V zimních měsících LMTM využívá pro děti a děti s jinými potřebami možnost vytápění. (The Secret Garden Outdoor Nursery, 2013).

The Secret Garden má vypracovaný svůj vlastní školní vzdělávací program, který je založen na státem daném kurikulu *Curriculum for Excellence*. Uvedu nyní 5 klíčových kompetencí z tohoto kurikulu a k tomu činnosti nebo momenty typické pro LMTM, které danou oblast naplňují. (Bache, 2008)

Emoční, osobnostní a sociální rozvoj

Přírodní prostor dává dítěti v této možnosti pro výběr způsobu interakce s dalšími dětmi. Když dítě potěbuje, může trávit čas samo pro plnění po stromu, schovat se v houštině, nebo se naopak přidat do skupinové činnosti. V této oblasti jde především o vytvoření sebevědomí, nezávislosti a navazování vztahů.

Jazyk a čtení

Na cestách do přírody se pedagogové snaží s dětmi mluvit o tom, co vidí, slyší, co cítí. V programu má své místo i vyprávění příběhů, které se opakují, a dítě je mohou doplnit i dokončit. Děti pomáhají každým dnem tvořit nový příběh o tom, co daný den zažili. Tyto každodenní příběhy jsou součástí *Deníku*.

Znalosti a porozumění svému

Jenom to, že jsou děti každý den venku, a to za každého počasí, pomáhá dětem utvořit si představu o světě. Každý den je jiný a děti se vždy samy od sebe snaží ze dne vytěžit to nejlepší, co je za daných podmínek možné. Přirozeně se setkávají, a tím poznávají stromy, rostliny, zvířata, různé zvuky i pachy.

Výrazová a estetická oblast

Zde LMTM zdrazuje svobodu projevu dítěte. V přírodním prostředí se vyskytuje spousta věcí, se kterými jde něco vyrábět, stavět nebo je zařadit do hry. Z klacků, klád, stébel trávy, umění v trávě je možné složit celý hudební orchestr. V této oblasti se jedná především o rozvoj tvořivosti a fantazie.

Fyzický rozvoj a pohyb

Tato oblast kurikula usiluje nejen o fyzický rozvoj, ale i o rozvoj vytrvalosti a odolnosti. Děti se v přirodním prostředí musí vyhýbat trsům trávy, klackům, dírám apod., což posiluje motoriku dítěte. Děti mají v lese možnost běhat, plhat po stromech, házet kámenkami, přeskakovat klády, ale také si vymějí, co dokážou ostatní děti, a mohou nebo nemusí to postupně přijímat jako výzvu samy pro sebe.

V Secret Garden je velký důraz kladen na volnou hru dětí, kde pedagog vystupuje především jako průvodce. Pro představu jak vypadá běžný den v této LMTM, uvádím denní časový rozvrh. (Bache, 2008)

Denní rozvrh:

8:30 děti se scházejí na předstředí hřiště, kde si mohou hrát, než se sejdou vichni

9:30 odchod z předstředí hřiště směrem k jurtě, nebo na jiné vybrané místo v lese

do 10:30 bývají děti na místě, je založen tábor v lese, nebo na zahradě LMTM

10:30 ó 11.30 volná hra dětí

11:30 ó 12:30 příprava na oběd, mytí rukou, písnička před obědem, oběd

12:30 vyprávění nebo tená pohádka

13:00 ó 14:30 volná hra

14.30 ó 15:00 svačina

15:00 ó 16:00 volná hra, úklid, rozloučení v kruhu, příprava na odchod zpět na hřiště

16:00 ó 17:00 vyzvedávání dětí zpět na předstředí hřiště ve vesnici

4.2. Woodland outdoor nursery

Lokalita: Glasgow, Skotsko

Typ LMTM: samostatná lesní mateřská škola

Počet a věkové spektrum dětí: děti ve věku 3 ó 5 let

Zázemí: jurtu, plachty

Zaměření: na objevování světa kolem sebe, nezávislost a sebevdomá jednotlivce

Lesní mateřská škola Woodland Outdoor Nursery vznikla v roce 2009 ve Skotsku ve městě Glasgow. Děti tráví minimálně 80% času venku, kde si pomocí volné hry rozvíjejí jemnou i hrubou motoriku, kreativitu a jiné. Pedagogové se s dětmi setkávají v budově ve městě, kterou lze použít i nepříznivě počasí i jiné neekologické události, poté cestují svým soukromým školním minibusem do lesa přilehlého k Pollok Country parku. Pedagogové i dobrovolníci se snaží o vníání rozvoje každého z dětí, a to mimo jiné pomocí propojení s přírodou a možností pohybovat se v prostorném, kreativním prostředí, které nabízí určitý druh výzvy pro jednotlivce s různými vlastnostmi i schopnostmi. Tato škola byla vyhodnocena jako nejlepší LMTM v daném regionu a je jednou z mála LMTM v oblasti města. (Woodland Outdoor Kindergartens, 2013)

Obrázek 3: Děti v Pollok Country parku u Glasgow

(Woodland outdoor Kindergartens, 2013)

4.3. Wildflowers kindergartens

Lokalita: Bramdean, Anglie

Typ MTM: samostatná lesní mateřská škola

Počet a věkové spektrum dětí: jedna skupina dětí od 2 do 6 let

Zázemí: budova (kde většinou probíhá odpolední program)

Zaměření: rozvoj sebevědomí, koncentrace, fyzická i psychická vyrovnanost dětí

Lesní mateřská škola Wildflowers se nachází jihozápadně od Londýna a byla založena v roce 2005. Inspirací byly zakladatelům skandinávské LMTM

Jako ve většině lesních mateřských škol, i tady celé dopoledne děti tráví v prostředí lesa na čerstvém vzduchu, kde mají možnost samy objevovat divy přírody, vnímat změny ročních období, prožívat sebe samy ve volné hře a vyuffití dostupných přírodních materiálů. Po společném teplém obědě vychází odpovínek a poté je na další odpolední program, jako například malování, kreslení, modelování, péči o zahradu. (Wildflowers Kindertens, 2013)

5. LEGISLATIVNÍ PODMÍNKY

5.1. LEGISLATIVA V ČR

Při zakládání lesních mateřských škol nebo jiných alternativních forem předškolního vzdělávání spojených s aktivním pobytem v přírodě je v České republice možnost volit z těchto legislativních možností. (Voňhliková, 2012, str. 18):

- *státní i soukromá mateřská škola zařazená v rejstříku škol*
- *péče o děti předškolního věku formou činnosti mimo rejstřík škol*
- *péče o děti předškolního věku formou neziskové organizace mimo rejstřík škol*

Označení šmateřská škola mohou tedy používat pouze školy zařazené v rejstříku škol. Pro zařazení do tohoto rejstříku je nezbytné splnit zákonem daná kritéria, a právě lesní mateřské školy narážejí na problém v oblasti hygienických, stravovacích i dalších podmínek. Díky naší současné legislativě tedy lesní mateřské školy vznikají pod označením jako šdtský klub, šlesní rodinný klub a ve formě neziskových organizací. Ve většině případů se jedná o občanská sdružení, někdy o obecně prospěšnou společnost, přičemž tyto formy upravuje zákon 83/1990 Sb. o sdružování občanů. V ČR existuje jedna jediná LMTM zařazená do rejstříku škol a tou je Lesní mateřská škola Lesní ek v areálu Toulcova dvora, kde probíhalo v letech 2010–2012 pokusné ověření provozu lesních třídy. Po ukončení ověření ministerstvo školství v závěrečné zprávě uznalo integrované lesní mateřské školy jako plnohodnotnou variantu předškolního vzdělávání. Pro všechny příznivce myšlenky lesních mateřských škol je velmi důležitou informací, že pokusné ověření potvrdilo, že školní připravenost dětí z lesních třídy je srovnatelná

s připraveností dětí z bříňských třídy mateřské školy, dále fle nemocnost je výrazně nižší a úrazovost velmi nízká (za dobu pokusného ověřování nulová). Přesto, fle je to velký pokrok a přínos pro tento typ předškolního vzdělávání, je třeba upozornit, fle se pokusné ověřování týkalo pouze lesních třídy integrovaných v mateřské škole, ne samostatných LMTM. Ministerstvo školství v závěrečné zprávě samostatné lesní mateřské školy zmíní uje a považuje je za přínosné, předeví z důvodu nedostatku kapacit v bříňských MTM (MTMMT, 2012). Tiskovou zprávu přikládám k mé práci (Příloha 1).

Pokusné ověřování ale také potvrdilo nemohlost plnění některých hygienických požadavků, které jsou kladeny na školy a školská zařízení. Na tento problém reaguje Ministerstvo zdravotnictví *ó šv sou asné dob vzniká materiál v gesci Ministerstva zdravotnictví, který bude legislativně vymezovat zajištění hygienických podmínek v lesní mateřské škole. Materiál vzniká na základě zkušeností z prostředí českých lesních mateřských škol ve spolupráci s Oddělením hygieny dětí a mladistvých Ministerstva zdravotnictví, Státním zdravotním ústavem a zástupci krajských hygienických stanic. Konkrétně ji eší zpráva o zajištění stravování, vody, toalet a nakládání s odpady, vybavení zázemí a provozů* (Vošahlíková, 2012, str. 26)

K problematice hygieny a souasně situaci v předškolním vzdělávání se v podobném duchu vyjádřila i Havlová (2010) *šParadoxem je, fle úady se odvolávaly na přísné hygienické normy Evropské unie, ale samotná unie s lesními školkami problém nemá. Naopak, jejich počet v západních zemích Evropy roste a pro Česko by to bylo ešení souasně tragické situace, kdy se do školek nedostanou ani tileté děti zamýšlených rodičů*.

Souasná legislativa neposkytuje lesním mateřským školám tedy zatím žádnou podporu. Pokud není LMTM v rejstříku škol, nemá tím pádem právo na dotace ze státního rozpočtu a jejich fungování musí být zcela sobstačné, což se ale samozřejmě odráží v ceně školního.

5.2. LEGISLATIVA VE VELKÉ BRITÁNII

Ve Velké Británii se lesní mateřské školy začaly rozírat dříve než u nás, a to již po roce 1994. Hlavním rozdílem mezi českou a britskou legislativou je v tom, fle i lesní mateřské školy jsou jak regulovány, tak i podporovány ze strany vlády. Ve Velké Británii existuje organizace Early Years Foundation Stage (EYFS), která stanovuje zákonný rámec pro předškolní vzdělávání. Dne 27. března 2012 došlo k úpravě a zjednodušení rámce

předkolního vzdělávání, který se vztahuje i na lesní mateřské školy. Jednou ze změn bylo snížení a hlavně zjednodušení vzdělávacích cílů, a to z 67 na 17 (Early Years Foundation Stage, 2013).

Zajímavostí je vydání pokynů ke stravování dětí do 5 let právě v rámci úprav předkolního vzdělávání EYFS. Je doporučeno dodržovat tyto pokyny v rámci regulovanými poskytovateli, což znamená soukromé MŠ, MŠP i základní školy, detská centra, detské skupiny a registrované chůvy. Tyto pokyny byly sepsány především proto, aby každé dítě dostalo příležitost správně se stravovat, ale především, aby si osvojilo správné stravovací návyky do budoucna (Early Years Foundation Stage, 2013). Dlehlitě ve spojitosti s LMŠ je především to, že tyto pokyny dovolují přípravu jídel přímo dětmi a dovolují konzumovat jídlo donesené rodiči, což v nich kterých případech v České republice naráží na problém s hygienickými a stravovacími zákonnými podmínkami.

Skotsko

Legislativním podmínkám ve Skotsku se vnuží je-t oddělen, jelikož v praktické části mé bakalářské práce se budu podrobněji zabývat právě jednou vybranou skotskou lesní mateřskou školou.

V rámci LMŠ zde vzniká jako soukromé lesní mateřské školy, a stejně jako samostatné MŠ, rodinná centra i třídy mateřské školy při ZŠ jsou kontrolovány a hodnoceny jak organizací Vzdělávání ve Skotsku (Education Scotland), tak i úřadem péče (Care Inspectorate). Tyto úřady a organizace po inspekci jednotlivých škol vydávají podrobné zprávy, které jsou veřejně přístupné a jsou rozesílány také rodičům dětí z kontrolované mateřské školy.

Inspektoři se zaměřují na kvalitu detského učení a dosažených úspěchů, v průběhu evaluace fungování mateřské školy se snaží hledat odpovědi na tyto 3 otázky (Education Scotland, 2013):

- *Jak dobře se děti učí a jak toho dosahují?*
- *Jak mateřská škola/centrum podporuje děti v rozvoji a učení?*
- *Jak mateřská škola/centrum zlepšuje kvalitu své práce?*

Sou částí závěrečné zprávy jsou i konkrétní návrhy na zlepšení fungování MTM, jelikož celý tento proces je o zlepšování chodu mateřských škol a ne o umělé hledání chyb a zlepšování práce učitelů a pedagogů MTM (Bache, 2013).

Praktická část

6. CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ TÉMA

Cílem mého výzkumu je porovnat podobnosti a rozdíly v cílech, metodách i zázemí vybrané lesní mateřské školy v České republice a ve Velké Británii. Téma lesních mateřských škol je čím dál tím více aktuálnější a diskutovanější, ale i přesto dostupných materiálů o této formě předškolního vzdělávání není mnoho. Srovnání dvou LMTM z odlišných kultur může přinést nejen zajímavé zamyšlení nad různým zpracováním podobného konceptu, ale i inspiraci pro již fungující i neustále nově vznikající lesní mateřské školy. Ukázalo se, že lesní mateřské školy představují plnohodnotnou variantu předškolního vzdělávání. Proto je tedy přínosné tento typ vzdělávání různými pohledy a metodami zkoumat.

Vzhledem k charakteru mé práce, je výzkum zpracován formou komparativní případové studie pro kterou jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu. Úkolem případové studie je detailní zkoumání, ale také porozumění a rozbor jednoho, nebo v mém případě dvou případů, tedy lesních mateřských škol (Hendl, 2005). Jak uvádí Maříková (2007, str. 98), pro případovou studii je charakteristické to, *že šzkoumání daného jevu se dle jejího názoru děje vždy v reálném kontextu, za co možná nejprůběžnějších podmínek výskytu jevu*. A jelikož se můj výzkum zaměřuje na odlišnosti a podobnosti dvou vybraných LMTM, jedná se o srovnávací případovou studii.

7. VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Výzkumné otázky jsem si stanovila 4. Ke každé výzkumné otázce patří další 263 podotázky. Za každou podotázkou uvádím metodu sběru dat.

1. Jak stanovují a vyhodnocují LMTM cíle svého výchovně vzdělávacího působení?

- Nakolik musí LMTM dodržovat státem daná kurikula a nakolik sestavuje plán vlastní? *Rozhovor, analýza dokument*
- Jak probíhá vyhodnocování cílů? *Rozhovor, analýza dokument*

2. Jaké prostředí volí pedagogové v LMTM pro naplnění výchovně-vzdělávacích cílů?

- Jaký poměr je mezi volnou a organizovanou činností? *Pozorování*
- Jaký typ komunikace převládá v komunikaci pedagogů a dětí (zahrnuje i postup při řešení konfliktů)? *Pozorování*

3. Jakým způsobem využívají pedagogové v LMTM specifika lesního prostředí?

- V jakém prostředí se pedagogové s dětmi nejčastěji pohybují? *Pozorování*
- Pro jaké účely je v LMTM využíváno zázemí –kolky, reakce na počasí? *Pozorování*
- Jak pedagogové využívají přírodu ke hře a získávání znalostí dětí? *Pozorování, analýza dokument*

4. V jakém kontextu probíhá výchova v LMTM?

- Jakým způsobem legislativa upravuje a podporuje vznik a působení LMTM? *Rozhovor, analýza dokument*
- Jakým způsobem se rodina dětí podílí na chodu LMTM? *Rozhovor*
- Existují nějaké jiné vnější způsoby kontroly LMTM a jaké? *Rozhovor, analýza dokument*

8. POUŽITÉ VÝZKUMNÉ METODY

Pro výzkum jsem použila především metodu pozorování, dále pak metodu polostrukturovaného rozhovoru a analýzu dokumentů. Veškeré jevy jsem ručně zapisovala do záznamového archu, nahrávala na diktafon, fotila a natáčela fotoaparátem.

Pozorování

Po dobu p ti dn jsem se ú astnila celodenního programu každé z obou vybraných LMTM. Již p ed náv-t vou jsem pedagogy seznámila se zam ením mé bakalá ské práce a domluvili jsme se na podmínkách náv-t vy. Ve v t-in -kolek tohoto typu kladou totiž d raz na to, aby jakákoliv náv-t va nenaru-ovala b flný program a p edev-ím volnou hru d tí.

Má role byla *pozorovatel jako ú astník*, což znamená, že jsem provád la pozorování, ale minimáln se ú astnila d ní dané skupiny (Hendl, 2005). Po dobu pozorování jsem m la možnost interakce jak s pedagogy, tak ve vhodných chvílích i s d tmi. D tem jsem v obou LMTM byla na za átku p edstavena mým jménem v roli náv-t vníka.

P esto, že jsem m la p edem dané výzkumné otázky spolu se zp es ujícími podotázkami, první dva dny jsem provád la nestrukturované pozorování, které mn pomohlo vytvo it si komplexní obraz fungování LMTMa p edev-ím nadhled. Poté jsem v-ak plynule p e-la na pozorování strukturované, kde jsem se zam íla na mnou p edem ur ené kategorie, které sm ovaly k nalezení odpov di na n které z mých výzkumných otázek.

Rozhovory

Pomocí rozhovor jsem hledala odpov di na otázky, které nebylo možné získat pozorováním. Rozhovory jsem vedla s pedagogy LMTM a jednalo se o rozhovory polostrukturované. P edem jsem si p ípravila základní otázky a dal-í dopl ůující otázky jsem kladla afl podle pr b hu rozhovoru. Otázky byly v t-inou otev ené a dávaly možnost vysv tlení a volné odpov di ze strany pedagoga. Smyslem otev ených otázek je p írozen dotazovaného p ívést k vypráv ní, které by m lo p ípomínat oby ejný dialog (Tva í ek, 2007). Rozhovory jsem provád la vřdy afl v druhé polovin mé náv-t vy.

V polostrukturovaném rozhovoru jsem pedagog m LMTMkladla následující otázky:

- Nakolik se musí LMTM ídit státem daným kurikulem a nakolik sestavuje plán vlastní?

Does the nature kindergarten (NK) have to follow prescribed curriculum or do they make their own plan?

- Jakým způsobem legislativa upravuje a podporuje vznik a působení LMTM?

How the government adjust and support NK?

- Jak LMTM vyhodnocuje své cíle?

How the NK usually evaluate their goals (feedback)?

- Jakým způsobem se rodina podílí na chodu LMTM?

How are the parents involved in the running of the NK?

- Existují nějaké jiné vnější způsoby kontroly LMTM; případně jaké?

Are there any external ways of control/inspection and which kind?

Analýza dokument

Z dokumentu jsem sledovala především vzdělávací programy – kolek, portfolio a i propagační materiály. V případě britské LMTM se mi do rukou dostala také zpráva z poslední prováděné inspekce.

9. ZKOUMANÉ PŘÍPADY

K porovnání jsem si vybrala lesní mateřské – kole, které fungují již více než 3 roky. Jedná se o Dátský klub TMřynka v České republice a The Secret Garden ve Velké Británii.

The Secret Garden Outdoor Nursery ó Velká Británie

Lesní mateřská – kola The Secret Garden se nachází ve vesnici jménem Letham v oblasti Fife ve Skotsku. Své neviditelné dveře tato – kolka otevřela v září roku 2008 a od té doby nabízí celodenní provoz čtyři a půl dne v týdnu pro cca 40 dětí ve věku 3 – 5 let.

Dátský klub TMřynka ó Česká republika

TMřynka se nachází v blízkosti Přírodní rezervace Dolní TMřka, v Praze v České republice. Dátský klub TMřynka vznikl v roce 2009 a je jedním z prvních dátských klubů pro který se zařídil název lesní mateřská – kola. Nabízí také celodenní provoz pět dní v týdnu pro děti ve věku 3 – 6 let.

Podrobnější popis těchto dvou vybraných LMTM je popsán v teoretické části mé závěrečné práce v kapitole *Fungující LMTM*

10. REALIZACE VÝZKUMU

Výzkum byl realizován ve Skotsku v LMTM Secret Garden v týdnu 4. 2. – 6. 2. 2013 a v České republice v Detském klubu Märynka ve dnech 20. 2. – 26. 2. 2013.

V LMTM Secret Garden jsem se za dobu mé návštěvy setkala se dvěma skupinami vždy po 10 – 15 dětí. S dětmi pracoval vždy jeden hlavní pedagog a jeden asistent pedagoga. S pedagogy a dětmi jsem se sešla vždy v 9:00 v detském parku přímo ve vesnici, a poté jsme se kolem 10:00 vydali do zahrady LMTM, kde se nacházela vytápná jurta. Lesní mateřská škola Secret Garden funguje až do 17:00, kdy si děti opět na detském hřišti vyzvedávají rodiče. V této LMTM nemají stanovená témata ani vzdělávací oblasti na konkrétní dobu, jediné, na co byly děti v průběhu mého pozorování připravovány, byla plánovaná oslava školského nového roku, a to pomocí pohádky o drakovi vyprávěné po obědi. V průběhu výzkumu jsem se nejčastěji pohybovala na zahradě LMTM, kde jsem dříve pozorovala z povzdálí, dále jsme se pohybovali uvnitř jurty, kde jsem se dostala do přímé interakce a dialogu s dětmi i pedagogy a několikrát jsme část dne strávili přímo v lesním prostředí, kde jsem jednak pozorovala volnou hru dětí, a také jsem komunikovala s pedagogy a dotazovala se jich.

V Detském klubu Märynka jsou také dvě skupiny dětí, každý den byl po obědi ve skupinách v rozmezí 12 až 16 dětí. Každá ze skupin má své dva pedagogy, po obědi odpolední kroužky se v týdenním rytmu střídají a vedou je různé pedagogové. Do této LMTM jsem dorazila vždy před 9:00, kdy začíná ranní kruh na zahradě lesní mateřské školy. Pokud se děti účastní i odpoledních kroužků, tak je rodiče mohou vyzvednout v 16:00. Během mé návštěvy byla tématem měsíce *emesla*, což se promítalo do zazpívaných písniček, básniček a dalších činností. V průběhu výzkumu v DKTM jsem se nejčastěji pohybovala na zahradě lesní mateřské školy, uvnitř vytápné jurty a několikrát i v přirodním prostředí v okolí LMTM. Na jeden den v průběhu mé návštěvy byla naplánována výprava do města, do chráněné dílny.

11. ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Výzkum je pro lepší orientaci zpracován následovně. Nejdříve je uvedena výzkumná otázka, ke které patří další podotázky. U každé podotázky jsou nejdříve uvedeny výsledky z britské školy The Secret Garden a poté z české lesní mateřské školy Třnka. Celkové shrnutí podobností a rozdílů je vždy až v závěru každé jednotlivé výzkumné otázky.

11.1. Jak stanovují a vyhodnocují LMŠ cíle svého výchovně-vzdělávacího působení?

- a) Na kolik musí LMŠ dodržovat státem daná kurikula a na kolik sestavuje plán vlastní?

The Secret Garden

Secret Garden má sestavené vlastní kurikulum zakladatelkou lesní mateřské školy paní Cathy Bache. Toto kurikulum je založeno na státem daném kurikulu, které se v originálním znění nazývá Curriculum for Excellence. Tento vlastní plán britské LMŠ má nejprve grafickou podobu tvaru spirály s různými stupni pojmenovanými dle stromů v případě plánu pro The Confident Happy Child (sebevdomé – astné dítě) anebo stupně pojmenované dle zvířat a jiných přírodních jevů pro The inspired creative child (povzbuzující tvořivé dítě). U každého stromu, zvířete i jiného přírodního jevu je vždy popsán určitý moment nebo cíl, ke kterému se snaží pedagogové krok za krokem dospět. Například fáze rainbow (duha) je o navazování vztahů mezi dětmi, vyrůstání mezi dětmi a vzájemné spolupráci. Pro lepší pochopení je ukázka kurikula k práci přiložena (Příloha 2).

Dětský klub Třnka

Kurikulum *Celý den pod širým nebem u nás se z přírody* je zpracován podle RVP PV. Kurikulum dále obsahuje informace vztahující se k alternativní formě předškolní výchovy a dalším specifickým oblastem v souvislosti s lesní mateřskou školou. Ve školním vzdělávacím programu LMŠ Třnka jsou specifikovány nejen klíčové kompetence dle RVP PV, ale i konkrétní aktivity, které LMŠ zaazuje pro rozvoj jednotlivých oblastí.

b) Jak probíhá vyhodnocování cílů, evaluace?

The Secret Garden

Vyhodnocování cílů samotnou lesní mateřskou školou Secret Garden přímo neprobíhá. Hlavním důvodem jsou pravidelné kontroly LMTM na kolikrát známými státními i krajskými orgány, které pravidelně vytvářejí zprávy z inspekce (viz níže o externí vlivy kontroly). Jako zprávná vazba v této LMTMale funguje *Deník*, který každý den pedagog s dětmi sepisuje. Do *Deníku* se zaznamenává, co děti za celý den prožily, v jakém prostředí se pohybovaly, a také konkrétní činnosti a hry jednotlivých dětí. Dále pedagogové pořizují během dne fotografie, které umístí do portfoliov dětí. Mimo fotografie se v portfolio uvádí pokroky a zájmy dětí vzhledem ke školnímu kurikulu. Portfolio i Deník poté slouží jako zprávná vazba nejen pro rodiče, ale i pedagogy. Pedagogové se mimo jiné pravidelně setkávají na společných poradách, kde se řeší především organizační záležitosti, příprava témat, slavností, ale i pokroky i problémy jednotlivých dětí.

Dětský klub Mlýnska

V Dětském klubu Mlýnska existuje propracovaný systém evaluace zaměřený jak na dítě, tak i na práci pedagoga. LMTM vytváří tzv. *Msíční Ohlédnutí*, které je umístěno na interní webovou stránku školky, a zde mohou rodiče vidět, co v dětech minulý měsíc prožily, jaké téma je daným měsícem provázelo a jaká místa navštívily. *Ohlédnutí* obsahuje také komentované fotografie a jsou zde zmíněné oblasti a cíle z RVP PV, které byly daným měsícem naplněny. Dále pedagogové tvoří pololetní a závěrečné Ohlédnutí, která jsou sepsána jednotlivě pro každé dítě a jsou určena pouze do rukou rodičů. Toto ohlédnutí sleduje především to, zda jsou naplňovány potřeby dítěte, v čem by dítě potřebovalo ještě pomoci, co ho baví apod. Důležitě je si uvědomit, že sestavování obou typů *Ohlédnutí* funguje rovněž jako autoevaluace pro pedagoga, který toto ohlédnutí sestavuje. Mimo to si každý pedagog vede záznamy o působení v LMTMa o práci s dětmi. Dalšími evaluačními prvky jsou pravidelné schůzky s rodiči, komunikace s veřejností, neformální setkávání pedagogů a kolegiální.

Podobnosti a rozdíly o 1. výzkumná otázka

Ob porovnávané LMTM si na základě vytvořily svá vlastní kurikula, založená vlivy na platném vzdělávacím programu jednotlivé země. V obou vzdělávacích programech je možno najít cíle, ke kterým školky směřují. Avšak rozdíl mezi českou a britskou LMTM

najdeme u způsobu vyhodnocování daných cílů. Rozdílnost je nejspíše způsobem a růzností legislativních podmínek. V britské škole The Secret Garden k evaluaci ze strany školky vůbec nedochází, a to díky častým externím inspekcím, které vytvářejí zprávy neboli reporty z inspekce, které slouží pedagogům, ale i rodičům jako zpětná vazba. Naopak česká LMTM škola má ucelený a zpracovaný systém evaluace.

11.2. Jaké prostředky volí pedagogové v LMŠ pro naplnění výchovně-vzdělávacích cílů?

a) Jaký poměr je mezi volnou a organizovanou činností?

The Secret Garden

Ve skotské LMTM se organizovaná činnost vyskytuje zcela mimo školu, jako například na farmě. Jinak je velkým důrazem kladen na zcela volnou hru, kde pedagog vystupuje opravdu jenom v roli pozorovatele, případně pomocníka, rádce. Volná hra probíhá jak v dopolední, tak i v odpolední části programu. Z volné hry jsou děti vytrženy pouze v době oběda a spánku.

Dětský klub LMTM škola

V české LMTM je v programu zastoupena pravidelně jak hra volná, tak organizovaná. Důraz je kladen na začlenění volné hry dětí do programu, ta probíhá především v dopolední části programu a také po vyvednutí dětí. Děti si hrají buď v prostorách zahrady LMTM, nebo přímo v lese či na louce. Pedagog děti pozoruje, a pokud je třeba, tak pomůže nebo poradí. V případě, že se některé z dětí nezapojuje do hry a neprobírá spokojeně, pedagog mu nabídne určitý typ organizované činnosti, nebo po uvážení dítěte jinak zaměří. Organizovaná hra probíhá především v ranním kruhu, kde se zpívají písničky, tančí, nebo hrají kratší hry různých typů. To však netrvá déle než 20 minut a poté je organizovaná činnost naplánovaná až od 14:15 do 15:45 v podobě odpoledních kroužků. DKTM nabízí pravidelně v týdnu kroužek dramatický, artefaktiky nebo Táborská.

- b) Jaký typ komunikace převládá v komunikaci pedagoga a dětí (postup při řešení konfliktu)?

The Secret Garden

V Secret Garden se postup v komunikaci u jednotlivých pedagogů velmi liší. Společné je to, že děti k oslovení pedagoga používají velmi slušné šexcuse mě (promiňte) a křestní jméno. K promlouvání, napomínání a usměrňování dětí ze strany pedagogů za mého pobytu došlo pouze několikrát. Celková komunikace mezi pedagogy a dětmi se v průběhu dne vyskytovala velmi málo. Pedagog vystupuje v LMTM Secret Garden zpravidla jako průvodce a pozorovatel, takže do volné hry tak či tak zásahuje. U pedagogů, se kterými jsem se setkala první dva dny, převládaly velmi přátelský postup s minimálním použitím imperativů a napomínání. Pokud se pedagogovi něco nelíbilo, jako například jeden chlapec si hrál, a tím lámal malý ovocný strom, použila jedna z učitelů *šDon't play with this tree darlingō* (volný překlad: Nehraj si s tímhle stromem broučku.) nebo v případě, že jedna holčička vystrčila druhou z bobu, zavolala si občerstvení a sporu k sobě, klidným hlasem se vyptávala, co přesně se stalo, a holčička se musela druhé omluvit. V další dvojici pedagogů byla sama zakladatelka LMTM, která přisobila podstatně striktnější. Při porušení pravidla, když děti samy bez dospělého dozoru vlezly do zavazenej truhly, kde je umístěno nádobí, a hrozilo, že víko spadne na některému z nich na prsty, zvýšila hlas a použila důrazného imperativu *šYou do not!ō* (volně přeloženo jako Vy nebudete/nemáte!) doprovázený vztyčeným prstem a dlouhým pohledem. Děti byly poslány na hanbu a musely několik minut stát u hromady slámy a přemýšlet nad svým chováním. Při jiném neuposlechnutí bylo možné slyšet příkaz jako *šStop it!ō* (Nech toho!) nebo *šLook at me right now !ō* (Ihned se na mě podívej!). Samozřejmě jakmile nedocházelo k porušení daných pravidel lesní mateřské školy, její postup byl taktéž velmi přátelský a vlídný.

Dětský klub Márynka

V komunikaci všech pedagogů převládá klidný, přátelský postup, ale na dodržování pravidel je v DKTM kladen také velký důraz. Jedná se především o pravidla, která zajišťují bezpečnost dětí (šKlacky u nás ve školce nosíme smrem dolů), dále pravidla spojená s vracením dětí na své místo, se zachováním ticha při svačinách a obědech a velký důraz je také kladen na dodržování odpovědnosti po odchodu. Porušení pravidel a konfliktů jsem ve školce zaznamenala minimálně, ve většině případů byla dětem situace klidně vysvětlena a pravidla byla zopakována znovu pro všechny. Například dva kluci nevrátili nádobí zpět

a nechali ho ležet na zemi v hluboké kaluži, jedna z učitelek přišla a povídá: *š P edstavte si, co jsem na-la. N kdo neuklidil ná adí a já ho na-la ležet v kaluži, na-t stí v as, ná adí ve vod je-t nezamrzlo, ale p í-t bychom takové -t stí mít nemuseli. Nezapomínejte, fle v-echny v ci vracíme po uřlívání zp t na své místo. P edstavte si, co by se stalo, kdyby t eba kominík nechal ná adí v komín í ō.*

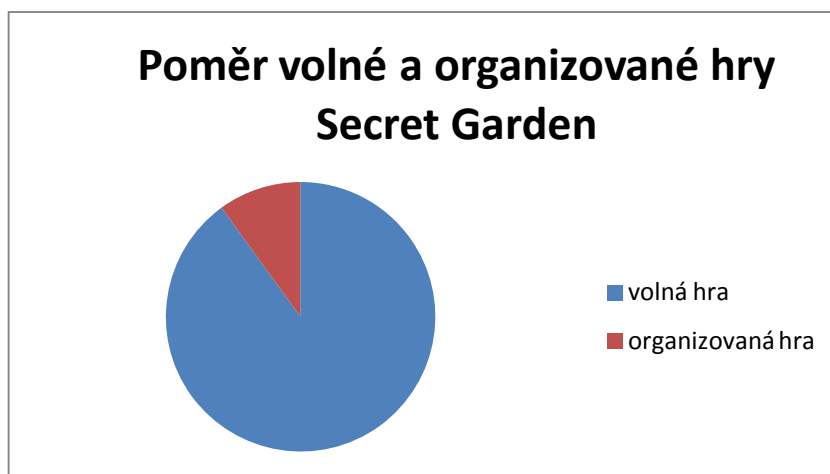
Pokud někdo začal plakat nebo se vztekat, pedagogové ho v t-inou uklidnili fyzickým kontaktem. Dítěm dávalo často problém udržet klid u stolu při jídle, v t-inou stačilo dítě jenom napomenout jako například *š Holky, já vás rozsadím ō, š Koukej, kam ti utíká ta fídle, p ísu si ji. ō.* V t-ina těchto situací tedy vznikala z porušení pravidel. Konflikt mezi dětmi samotnými se nevyskytovalo mnoho, v takovém případě se pedagogové snažili vést dítě k samostatnému řešení problému, a to například výrokem *š ekní mu, fle to není hezké, fle to nechce-ť fle se ti to nelíbí ō.* Děti v DKTM nejsou přímo nuceny se omluvit.

Podobnosti a rozdíly ō 2. výzkumná otázka

Mezi prostředky naplňování výchovných vzdělávacích cílů patří volné a organizované činnosti. V Secret Garden se dá za organizovanou činnost považovat pouze čas obda spojený s pohádkou a svačiny, jinak se jednalo pouze o volnou hru dětí, na druhé straně v Mlýnce se v programu dne stídá volná hra s organizovanou. Je třeba určit přesný poměr volné a organizované hry v jednotlivých LMTM, jelikož řádný den není stejný a zaazení volných a organizovaných činností se také mění dle ročního období. Ob LMTM jsem navštívila v měsíci únoru, kdy se přece jenom tráví méně času venku a zaazují se organizované činnosti ve vytápěných zázemích LMTM. Na základě mého pozorování uvádím poměr volné a organizované hry v grafech.

Obrázek 4: Poměr volné a organizované hry ō R

Obrázek 5: Poměr volné a organizované hry v VB.

K prostředkům naplňování cílů bezpochyby patří i postupy pedagogů, především jejich komunikace s dětmi v praxi a postupy při řešení konfliktů. V obou porovnávaných školách jsem se setkala s velmi klidným, vyrovnaným postupem v komunikaci s dětmi. Obě LMTM praktikují podobný postup při řešení konfliktů mezi dětmi, a to je snaha o jejich samostatné řešení. Ani v jedné škole se pedagog nestaví do role vyšetovatele a soudce. Drobným rozdílem je, že v české škole děti nejsou dle učitelů nuceny k omluvě, zatímco v britské Secret Garden jsem několikrát zaznamenala vyžadování omluvy dítěte. V obou LMTM existují skupiny pedagogů, které se v průběhu týdne střídají, a dle mého pozorování se rozdílnost v postupech v české škole u jednotlivých pedagogů nelišila tak výrazně jako v Secret Garden.

11.3. Jakým způsobem využívají pedagogové v LMŠ specifika lesního prostředí?

- a) V jakém prostředí a okolí se pedagogové s dětmi nejčastěji pohybují?

The Secret Garden

Prostředí, kde se děti s pedagogy nejčastěji pohybují, je zcela závislé na ročním období a na počasí. Co se ale nemění, je místo začátku a konce dne dětí ve škole, to probíhá vždy v daném parku na okraji vesnice Letham. Poté děti putují buď k jurtě (především v zimních měsících), anebo rovnou na zvolené místo v lese. LMTM Secret

Garden má ve svém bezprostředním okolí k dispozici cca 25 akr lesa³. V lese je spousta míst, která mají své názvy, a –kolka má i mapu celého lesa s vyznačenými oblíbenými místy. V lese je možné najít místo zvané šOblast veverekō, šMísto, kde spí medv diō, šStrom s dírouō, šMísto, kde flíjí tyg iō apod. V–ude po lese jsou postavené malé dome ky nebo doupata z klack . Objevila jsem i n kolik rozmíst ných d ev ných nástroj a t i místa s ohni–t m. Jelikož jsem –kolku nav–tívila v únoru, tak v t–inu asu d ti trávil v zahrad –kolky, v blízkosti jurty, kam v zim chodí na sva inu a ob d a p itom se oh át. Volná hra p ímo v lesním prostředí prob hla v pr b hu mého pozorování pouze dvakrát, jelikož po v t–inu dny nebyly vhodné pov trností a teplotní podmínky. V zimním období hrozí v lese pád strom , a proto se každé dopoledne i odpoledne m í rychlost v tru i teplota a ať poté se rozhoduje, na jaké místo v lese je vhodné i nevhodné zamí it. V teplej–ích m sících d ti odcházejí z parku rovnou na vybrané místo v lese, kde založí tábor, natáhnou plachty a u jurty se jífl nezdrflují v bec.

Obrázek 6: Chý–e z klack ō VB

Obrázek 7: Strom s dírou ō VB

Obrázek 8: Jedno ze stanovi– v lese s ohni–t m ō VB

³ 1 akr = 4047 m²

Detský klub TMarynka

Miesto, kde sa každý den d tti schádzajú a kde si je rodi e vyzvedávajú, je v zahrad Ekocentra TMarynka, na ktorom je jako zázemí umístn na jurta a maringotka. V zahrad jsou vrbové stavby jako tunel, iglú nebo teepee, dále ohni-t , pískovi-t , houpa ky, stromy na lezení, p írodní divadlo s jevi-t m a také kompostovací záchod p izp sobený d tem. Vždy záleží na po así a na plánu dne, ale v t-inou vycházejí d ti dopoledne do p írody, p i emfl na výb r mají z n kolika míst v okolí. Na pár míst je t eba jet n kolik zastávek autobusem, asto ale d ti vyrážejí na kopec Baba, kde volí mezi loukou a lesem. Av-ak pokud d ti i pedagogové objeví po cest n co zajímavého, nebo si d ti za nou spontánn hrát na jimi vybraném míst , není nutné za každou cenu pokračovat dál na p edem dohodnuté místo.

Jednou za as se pedagogové s d tmi vypraví do m sta, kde nav-tíví p edem domluvené zá ízení, které se n jakým zp sobem pojí s daným tematickým celkem i obdobím. P i mé náv-t v jsme byli nap . v chrán né textilní díln , jelikož tematickým celkem byla *emesla* a jenom pro zajímavost, v m síci listopadu, v období Martinské slavnosti, která je spojena se soucitem a rozd lením se s trpícími, nav-tívily d ti psí útulek.

Obrázek 9: Vrbová stavbi ka v zahrad
DKTM R

b) Pro jaké účely je v LMTM využíváno zázemí –kolky v reakci na po así?

The Secret Garden

Secret Garden má jako své zázemí jurtu s možností vytáp ní. Využívána je p edevším v zimních m sících a p i velké nep ízni po así. V t chto p ípadech ji d ti a pedagogové využívají p i sva inách, ob dech a pro odložení batoh . Každý den v době mé náv-t vy se v jurt zatáp lo, po así bylo prom nlivé, jeden den dokonce sníh a po n kolik dn celkem silný vítr. D ti si zm n po así skoro nev-ímaly, a pr-elo, sn filo,

svítilo sluníčko (to vše během jedné hodiny), hrály si nerušeně dál. Jeden den, kdy se výrazně ochladilo a sněhilo, si více děti stěhovaly na zimu a zmrzlé prsty. Reakcí pedagoga bylo zařazení písničky spojené se cvičením prstů, aby je rozhýbaly a zahřály. Jinak i v tomto pro mne osobně velmi nepříznivém počasí, děti trávily v jurtě minimum času. Pro nejhorší případy extrémního počasí zřídila komunita v dětském parku domeček z bahna a kamení, kde je možné se ukrýt.

Obrázek 10: Vytápěná jurta lesní mateřské školy Secret Garden

Dětský klub Třínka

Jako zázemí v Třínce slouží jurta a maringotka, obojí s možností vytápění. Využívání jurty a maringotky se liší dle skupin dětí a pedagogů⁴. V zimních měsících se obecně zázemí využívá ke svačinám, k obědu, k odpočinku po obědě a k odpoledním aktivitám. V teplejších měsících je zázemí využíváno minimálně. Jurta je také určená k úschovně náhradního oblečení dětí, spacáků, hudebních nástrojů, výtvarných a jiných pomůcek a několika hraček, především z přírodních materiálů.

Obrázek 11: Vytápěná jurta v Dětském klubu Třínka o. p. s.

Co se týče reakce na počasí, v době mé návštěvy (únor 2013) bylo převážně chladné počasí se sněhem. V několika dnech se našly děti, které si stěhovaly na zimu. V tomto případě jim pedagogové poskytli náhradní činnost uvnitř vytopené jurty, jako například modelování z vosku, nebo je pověřili přípravou svačiny.

⁴ V DKTM je dvoudenní skupina a třídní, přičemž každá skupina má své pedagogy.

c) Jak pedagogové využívali přirodu ke hře a získávání znalostí dětí?

The Secret Garden

Jelikož se v Secret Garden celý den jedná vesměs o volnou hru dětí, přiroda a přírodní prostředí je obecně využíváno pro všestranný rozvoj dětí, především pak pro rozvoj jejich motoriky, fantazie apod. Spadlý strom se před mými zraky stal vesmírnou lodí, obchodem, nebo nákladním vozidlem. Pedagogové se s dětmi baví o rostlinách a zvířatech, které děti zahlédly (první sněženky, baflanti), ale jinak jsem se s cíleným vzděláváním skrze přirodu ve školce nesetkala. Kurikulum LMTM Secret Garden obsahuje spíše jednotlivé kroky

Obrázek 12: Pro něho strom, pro něho vesmírná loď Secret Garden

k tomu, jak vychovat sebevdomé, –astné a tvořivé dítě. Takže mezi cíle například aby se dítě cítilo komfortně na různých místech s různými lidmi, aby dokázalo vyjádřit své potřeby, aby bylo někdy schopné rozvíjet nápady ostatních a spolupracovat nebo aby dítě bylo schopné respektovat nápady a názory ostatních.

Dětský klub TMřynka

V Dětském klubu TMřynka pedagogové s dětmi pracují dle tematických celků. Každý měsíc v roce je spojen s určitou slavností, na kterou se připravují písničky, básničky a výzdoba. V době mé návštěvy byla tématem *emesla*. Děti se učily a v ranním kruhu zpívaly písničky o emeslnících, pedagogové se děti ptali, jaká emesla znají a co za práci dělají jejich rodiče. Jeden den děti dokonce podnikly výpravu do města do chráněné textilní dílny Gawain, kde si samy mohly vyzkoušet jednotlivé kroky zpracování ovčí vlny s využitím starých lidových emeslných technik.

Obrázek 13: Pozorování sněhových vloček lupou 6 DKTM

Jiný den děti pozorovaly tucty se sněhové vločky a pedagog jim poskytl lupu, takže skupinka dětí strávila nějaký čas pozorováním tohoto přírodního jevu. Jedno dopoledne pedagog vyšel do hlubokého sněhu geometrické tvary, přičemž se děti snažily o jejich rozpoznání. Děti se ptaly na názvy stromů, když našly jehuďu nebo

v tvi ky. P i jednom z ranních kruh se hrála hra, kde d ti p edvád ly n jaké zví e a poté musely vymyslet, kterým zví etem se dané zví e flíví a p edvád ly ho (áp ó flába ó moucha) ó pov domí o potravním et zci.

Podobnosti a rozdíly ó 3. výzkumná otázka

Jak z názvu vyplývá, lesní prost edí je pro LMTM nezbytné, av-ak jakým zp sobem pedagogové naloflí s tímto specifickým prost edím, záleflí vfldy na jednotlivých -kolkách. Ob porovnávané -kolky se nacházejí v t sné blízkosti lesa, kde pokud to po así a program dovoluje, tráví d ti ur itou ást dne. V britské -kolce mne velmi zaujalo prost edí lesa, kde si pedagogové za spolupráce d tí vystav li r zné p írodní dome ky, ohni-t , doupátka apod. V eské TMrynce mají d ti také svá místa, kam se do lesa í na louku rády vracejí, ale moflnost tvo ení takového lesního šzázemíö v tomto prost edí není úpln realizovatelné. Hlavním d vodem bude rozdílnost umíst ní t chto dvou -kolek. Zatímco britská -kolka se nachází ve vesnici obklopené p írodou, eská -kolka se nachází na okraji hlavního m sta. Secret Garden má výhodu v tom, fle se v t-ina obyvatel v okolí -kolky zná, komunita podporuje fungování lesní -kolky a v-ichni sdílejí a jednotn pe ují o své okolí i lesy. Okolí lesní -kolky TMrynka jako nap . vrch Baba je nav-t vován nejen obyvateli z blízkého okolí, ale i dal-í ve ejností, která nemá jednotný zájem na p stování a udrflování p írodního prost edí jako v Secret Garden.

V em se ob -kolky velmi podobají, je typ zázemí. Ob v zim vyuflívají vyh ívanou jurtu, která slouflí p edev-ím k úschov materiálu, oble ení a jako úkryt v dob ob da a sva iny. V lesní mate ské -kole TMrynka d ti vyuflívají jurtu také k odpo inku po ob d , cofl v Secret Garden zavedeno není, tam si jdou d ti po ob d op t hrát ven.

Co se tý e vyuflívání lesního prost edí k získávání znalostí a dovedností d tí, ob -kolky se díky pobytu v p írod a volné h e d tí snaflí o rozvoj hrubé motoriky, vzájemné kooperaci a díky h e s šnehotovýmiö hra kami z p írodních materiál také o rozvoj fantazie a kreativity. V eské LMTMjsem se ale navíc setkala s cíleným vzd láváním. D ti hrály zábavné hry, kde se seznamovaly s r znými druhy zví at, s potravním et zcem, s druhy strom , nebo se zví ecími stopami ve sn hu. Pedagog si v-íml, fle d ti pozorují vlo ky, donesl jim lupu a spole n se u ili koukat p es lupu, povídali si o vlo kách, o teple, co vytvá í slunce p es lupu apod. Kdyfl byla p fleflitost, d ti po ítaly a ufl stromy, d ti, jaký je m síc í vy-lapávaly geometrické tvary do sn hu. V britské -kolce Secret Garden pedagogové s d tmi mluvili o sn flenkách, které n které d ti po cest do -kolky objevily,

o baflantech, kteří byli ráno v zahradě –kolky, ale jinak pedagogové děti z jejich volné hry nijak nevytrhovali. Hlavní důvod jsem po podrobnějším pátrání našla v tom, že cca 60% dětí navštěvuje britskou LMTM pouze 1x týdně a kombinují státní mateřskou školu právě s touto lesní, takže pedagogické práce je nejspíše nově nasazeny v interiéru státní MTM.

Obrázek 14: Okolní lesy v britské LMTM

Obrázek 15: Děti scházející z vrchu Baba, DKTM v ČR

11.4. V jakém kontextu probíhá výchova v LMŠ?

a) Jakým způsobem legislativa upravuje a podporuje vznik a působení LMTM?

The Secret Garden

Ve Velké Británii je lesní mateřská škola zařazena do legislativy jako jeden z typů soukromých mateřských škol. Přede vším díky programům zaměřujícím se na aktivní pobyt dětí v přírodě jsou tyto typy školek podporovány a představeny veřejnosti. Finanční podpora je zejména z jednotlivých krajských oblastí, které jsou školkám mnohem blíže než státní orgány.

Dětský klubTM Arynka

Česká legislativa pojem lesní mateřská škola zatím bohužel nezná, LMTM nemohou být a nejsou zapsané v rejstříku školek, tudíž neexistuje podpora ani úprava vzniku a působení lesních mateřských škol ze strany státu.

Dleflit je zmínit pokusné ov ování provozu integrované lesní mate ské –koly Lesní ek p i mate ské –kole Semínko, o. p. s. Jelikofl se fungování této integrované lesní mate ské –koly osv d ilo, m l by teoreticky být zahájen legislativní proces novelizace právních p edpis , kterou by bylo umofln no integrování LMTMdo provozu b flné mate ské –koly (Kapuciánová, 2010).

b) Jakým zp sobem se rodina podílí na chodu LMTM?

The Secret Garden

Jiřl u vzniku LMTMSecret Garden stáli n kte í z rodi . Dnes jsou 4 z 5 editel rodi e d tí, co do –kolky chodívaly nebo stále chodí. Zakladatelka –kolky se snařl o zapojení rodi do fundraisingu, marketingu, vedení webových stránek apod. Rodi e se setkávají na pravidelných sch zkách, kde se projednávají organiza ní v ci, ale jde zde i o zp tnou vazbu rodi k fungování LMTM, za kterou je –kola vd ná. N kte í rodi e jednorázov vypomáhají na slavnostech, n kte í p sobí i jako dobrovolníci nebo jako p íleflitostní zam stnanci.

D tský klub TMřynka

Participace rodi na chodu D tského klubu TMřynka je zásadní. Rodi e se st ídají p i p ípravách sva in, p i brigádách, krmení králík o prázdninách, p i shán ní pom cek, d eva, ale t eba i p i jednorázové pomoci p i m sí ních slavnostech.

c) Existují n jaké jiné vn j–í zp soby kontroly?

The Secret Garden

Skotská LMTMmá hned n kolik zp sob vn j–í kontroly. Jedenkrát za 5 let –kolku kontroluje Education Scotland, jedenkrát za 3 roky, ale nikdy ve stejném roce jako Education Scotland, provádí inspekci Care Inspectorate a kařldý rok –kolku kontroluje Local Council (místní rada). Local Council lesní mate skou –kolu podporuje, a proto ji také kontroluje. Z jednotlivých inspekci jsou vypracovávány zprávy, které slouřl i jako zp tná vazba pro LMTM jako informace pro rodi e, kte í uvařlují o umíst ní dít te do této –kolky.

Důtký klub TMřynka

Jak bylo zmíněno výše, v české republice pojem LMTM v legislativě neexistuje, tudíž DKTM není ze strany státu finančně podporován ani kontrolován. Jedinou externí kontrolu v Důtkém klubu TMřynka představují rodiče.

Podobnosti a rozdíly o 4. výzkumná otázka

Právě v kontextu, ve kterém probíhá výchova v LMTM v jednotlivých zemích, je obsažen zásadní rozdíl, z kterého dle mého názoru vychází další dílčí rozdílnosti. Jedná se především o legislativu dané země. V Británii je vznik i působení lesních mateřských škol zajištěno v legislativě, tudíž podporováno i kontrolováno ze strany státu. Jak už bylo výše zmíněno, česká legislativa pojem lesní mateřská škola nezná, LMTM vznikají jako neziskové organizace a finanční prostředky ze strany státu v této chvíli nezískávají. Na otázku legislativy přímo navazuje i existence vnějších způsobů kontroly LMTM v českém TMřynce jsou neoficiálním externím způsobem kontroly pouze rodiče. V britské škole Secret Garden se pravidelně konají inspekce ze strany státních a krajských orgánů, které poté po každé návštěvě vytvářejí závěrečnou zprávu, kde mimo jiné uvádějí i konkrétní návrhy na zlepšení fungování LMTM.

Do kontextu výchovy je třeba také zařadit participaci rodičů, která je v obou porovnávaných školách pro chod LMTM velmi důležitá. V obou školách rodiče pomáhají při slavnostech, při prezentaci školky ve škole nebo jako dobrovolníci. Vedení obou LMTM shodně uvádí, že v současnosti pomáhají stále ti stejní rodiče, ale že pro rodiče je už zátěží sama o sobě výše finanční spoluúasti, která se v jednotlivých LMTM liší, ale má je dosáhnout až k 9000, což znamená i celodenní docházce od pondělí do pátku.

12. VÝZKUMNÁ ZPRÁVA

Výzkum je zpracován formou komparativní případové studie, jehož podstatou bylo najít odpovědi na předem stanovené výzkumné otázky. Samotný výzkum byl realizován v únoru 2013 nejprve v britské LMTM The Secret Garden a poté v české LMTM TMřynka. V obou lesních mateřských školách jsem prováděla výzkum po dobu pěti dnů. Výzkum byl založen především na mém pozorování celodenního provozu jednotlivých LMTM, dále pak na polostrukturovaných rozhovorech především s pedagogy a také na analýze dokumentů, které

mi byly lesními mate skými –kolami poskytnuty nebo které jsou veřejně dostupné na internetu. Je také důležité upozornit, že v žádném případě nelze výsledky mého výzkumu vztáhnout na celou oblast, tedy nejedná se o srovnání fungování lesních mate ských –kol v České republice a ve Velké Británii obecně. V každé ze jmenovaných zemí existuje mnoho lesních mate ských –kol různých zaměření, takže se jedná o srovnání pouze dvou konkrétních lesních mate ských –kol The Secret Garden a Detského klubu Mlynka.

Při výběru České a britské LMTM jsem hledala především lesní mate ské –koly s jistě zabíhající tradicí, tedy fungující min. 3 roky, což je splněno. Jediný problém byl v počátku u britské LMTM. Oslovila jsem několik britských lesních mate ských –kol, přičemž některé z nich mi nabízely pouze možnost účasti na placených workshopech a podobných akcích, které by mi však neumožnily pozorovat fungování chodu LMTM, což bylo pro můj výzkum nezbytné. Tato zkušenost podle mého názoru poukazuje na větší komercializaci fungování některých lesních mate ských –kol v oblasti Velké Británie. Jediné, co pro srovnávání těchto dvou –kolek nebylo vhodné, je jejich umístění. Česká lesní mate ská –kola je umístěna na okraji hlavního města a britská LMTM se nachází na okraji vesnice. Jsem si vědoma toho, že právě tento faktor hraje roli ve výsledcích mého výzkumu.

Myslím si, že výsledky mého výzkumu obsahují zajímavé jak drobné, tak i zásadnější rozdíly ve vzniku a fungování LMTM. Na druhou stranu jsem také identifikovala i mnohé podobnosti ve fungování porovnávaných lesních mate ských –kol, které se týkaly především sestavování kolních vzdělávacích programů, participace rodičů na chodu LMTM nebo postupů pedagogů při řešení problému. Patrně na obou LMTM je to, že prvotní základní myšlenka hnutí lesních mate ských –kol, pocházející z oblasti Skandinávie, je v obou LMTM zachována tak, jak byla doposud.

Hlavní roli v rozdílech České a britské LMTM podle mého názoru hraje úloha a postoj státu k předkolnímu vzdělávání. Rozdíl v legislativních podmínkách přímo i nepřímo určuje další rozdíly ve fungování lesních mate ských –kol. A to od vzniku LMTM, financování, nároku na dotace, kontroly fungování LMTM až po prostředky, které pedagogové volí pro naplnění výchovně vzdělávacích cílů. Ve Velké Británii jsou LMTM zařazeny a popsány v legislativě a tudíž jsou podporovány státem, mají nároky na dotace, ale na druhé straně je po nich přímo vyžadováno plnit zákonem daná pravidla týkající se předkolního vzdělávání, takže jsou LMTM ze strany státu pravidelně kontrolovány. Tím, že každá z těchto kontrol je shrnuta v závěrečné zprávě z inspekce, britská LMTM The Secret Garden jistě neprovádí své vlastní vnitřní vyhodnocování cílů. Naopak lesní mate ské –koly v ČR jsou sice dobře v legislativě popsány, nejsou, vznikají nejčastěji ve formě

neziskových organizací, p i emfl nemají nárok na dotace ze státního rozpo tu, a tím pádem není jejich fungování ze strany státu ani kontrolováno. K vyhodnocování cíl v DKTMslouží propracovaný evalua ní systém. Dal-í výrazné rozdíly ó jako t eba vyuffívání p írody k získávání znalosti d tí, nebo pom r volné a organizované innosti ó jsou dány rozdílným systémem p ed-kolního vzd lávání u nás a ve Velké Británii. Tím, fle t í afl ty leté d ti mají nárok ve Velké Británii nav-t vovat mate skou -kolu 5 dní v týdnu po 2,5 hodinách zcela zdarma, ze strany rodi ásto dochází ke kombinaci r zných druh p ed-kolních za ízení. Tento faktor má dle mého názoru velký vliv na to, fle afl 60% d tí nav-t vuje LMTMThe Secret Garden pouze jedenkrát týdn . Zbytek d tí 2 ó 3 dny v týdnu. A to má p ímý vliv na tak nevyvážený pom r volné a organizované hry v innosti The Secret Garden. Jelikož tolik d tí nav-t vuje LMTMpouze 1x týdn , místo organizované vzd lávací innosti, které je dostatek zejména v b flných MTM, se lesní mate ská -kola zam ůje na zcela volnou hru v p írodním prost edí. Ve srovnání D tský klub TMrynka za azuje do svého programu pravideln ě jak organizované, tak i volné innosti. D ti tuto LMTM nav-t vují bu dva anebo t i dny v týdnu, vřdy docházejí do stejné skupiny, kterou vedou stejní pedagogové, a proto mohou kontinuáln ě pracovat na r zných projektech a postupn prohlubovat znalosti vztahující se k m sí nímu tématu.

V pr b hu mého výzkumu se mi poda ilo postupn nalézt odpov di na v-echny mé výzkumné otázky a osobn ě mi výzkum p inesl nové informace a roz-í il pohled na problematiku lesních mate ských -kol. Velké množství výsledk poukazuje na to, fle koncept lesních mate ských -kol se formuje a upravuje dle aktuálních podmínek konkrétní zem , a tím je možné tento koncept p izp sobovat danému prost edí, ale t eba i pofladavk m rodi .

ZÁV R

Je z ejmé, fle koncept LMTMnebyl pouhým trendem ur ité doby, ale fle se jedná o propracovaný koncept p ed-kolní výchovy, který m fle konkurovat b flným mate ským -kolám s budovou. Navíc lesních mate ských -kol neustále p íbývá, a to nejen v ěské republice, ale i po celém sv t . V kapitolách zam ených na historii vzniku LMTMje zajímavé si uv domit, fle severní Evropa byla nejspí- to místo, kde se datují po átky této formy p ed-kolní výchovy, a možná práv ě proto se u nás, ale i ve Velké Británii my-lenka LMTMlehce uchytila a roz-í ila. V teoretické ásti jsem se mimo charakteristiku LMTMtaké zabývala možným d vodem vzniku lesních mate ských -kol, cofl úzce souvisí

s nedostatkem trávení času dne-ních dítí v přírodě. V kapitole Prostředí LMTM jsem jednotlivě popsala hlavní znaky, se kterými je možné se v lesních mateřských kolech setkat, a s vztahem z těchto odlišujících prvků jsem pracovala později v praktické části mé práce, kde byly sledovány a porovnávány. Do teoretické části jsem pak také zahrнула příklady fungujících lesních mateřských kol jak v České republice, tak i na území Velké Británie a samozřejmě legislativní podmínky, které u nás samy o sobě udávají jeden z hlavních rozdílů mezi fungováním lesní mateřské školy v ČR a v Británii.

Praktická část mé práce je zpracována formou srovnávací případové studie. Ob srovnávané lesní mateřské školy, The Secret Garden ve Velké Británii i Dětský klub Mlýnský v České republice, mě nejen překvapily, v něm utvrdily, ale především mě obnášely obohatily o nové informace a zkušenosti. Přesto, že na začátku výzkumu tu existovalo riziko, že během mého pobytu ve Velké Británii nestihnu sebrat všechny potřebné informace, a tím bude moje práce nerealizovatelná, ve výsledku nad mírou dobře a i přes jazykovou bariéru nebyl se sbírat dat v cizojazyčném prostředí žádný problém. Jak výše ve svém výzkumu uvádím, podobností a rozdílů mezi oběma LMTM se objevilo dostatek. Po analýze a interpretaci nasbíraných dat se ukázalo, že hlavní roli hraje úloha a postoj státu k předškolnímu vzdělávání. Pouhý rozdíl v legislativních podmínkách u nás má vliv na celý kontext výchovy v LMTM, tedy na vznik, financování, dotace, kontrolu fungování školky a nepřímo i na prostředí, které pedagogové volí pro naplnění výchovně vzdělávacích cílů. Jak se říká šjiný kraj, jiný mravů a přesně toto platí i při porovnávání lesních mateřských kol v ČR a ve Velké Británii. Každá země si z konceptu LMTM vezme to, co jí nejvíce vyhovuje, a dává lesní mateřskou školu lesní mateřskou školu, a ostatní specifika jsou determinována kulturou jednotlivých států i jejich současnou politickou a ekonomickou situací.

Pro mě samotnou bylo v průběhu psaní bakalářské práce nejvíce přínosem studium literatury, především té cizojazyčné, a poté už samotná realizace výzkumu, kde jsem měla možnost si vyzkoušet strukturované i nestrukturované pozorování a rozhovory. Obecně si myslím, že má práce podává ve vybraných kategoriích podrobný obraz fungování obou lesních mateřských kol, a tím může sloužit jako vzájemná vazba pro obě LMTM. Dále může práce sloužit ostatním, ať již fungujícím nebo nově vznikajícím lesním mateřským kolům, jako inspirace i porovnání. V neposlední řadě může být tato bakalářská práce informačním materiálem pro rodiče, kteří uvažují o umístění jejich potomka právě do lesní mateřské školy.

⁵ Sepsání vzájemné vazby v angličtině pro LMTMThe Secret Garden.

SEZNAM LITERATURY

BACHE, Cathy.

[osobní sdělení]. 5. února 2013

BACHE, Cathy. Pre-school curriculum, Secret Garden Outdoor Nursery, 2008. Dostupné z:

<http://www.secretgardenoutdoor-nursery.co.uk/pre%20school%20curriculum.doc>

BEVÁŘOVÁ, Zuzana. *Kvalita, strategie a efektivita v řízení mateřské školy*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-221-8.

CAIATIOVÁ, Maria et al. *Volná hra: Zkušenosti a náměty*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-011-1.

Devětsil. [online]. [cit. 28. března 2013]. Dostupné z: <http://www.devetsil.eu/>.

Early Years Foundation Stage (EYFS). In: Department for Education [online]. 2013 [cit. 21. března 2013]. Dostupné z: <http://www.education.gov.uk/schools/teachingandlearning/curriculum/a0068102/early-years-foundation-stage-eyfs>

Education Scotland [online]. [cit. 12. března 2013]. Dostupné z: <http://www.educationscotland.gov.uk/>.

EKODOMOV: Dětský klub TM Sarynka. [online]. [cit. 28. března 2013]. Dostupné z: <http://www.ekodomov.cz/detsky-klub-sarynka/>

GRUNELIUSOVÁ, Elizabeth. *Výchova v raném dětském věku*. Praha: Baltazar 1992, ISBN 80-9003-734.

HAVLOVÁ, Alžběta. Rodiči by mohly pomáhat lesní školky. *Zpravy.rozhlas.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/722273.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál 2005, ISBN 8073670402.

HODEK, Tomáš. Budou i v echách lesní mate ské -koly?. [online]. 2009 [cit. 21. března 2013]. Dostupné z: http://old.ekodomov.cz/uploads/media/TZ_Budou_i_v_CR_LMS.pdf.

CHVÁTAL, Jan. Lesní mate ská -kola Lesní ek. [online]. [cit. 2013-04-02]. Dostupné z: <http://www.toulcuvdvur.cz/vzdelavani/materska-skola/detsky-dopoledni-klub-lesnicek>

KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Lesní mate ské -koly*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, 2010.

KASINOVÁ, Eliška. *D ti, aby byly a flly*. Praha: Ministerstvo flivotního prostředí, 2005, str. 26 - 30. ISBN 80-7212-382-3

KNIGHT, Sara. *Forest Schools & Outdoor Learning in the Early Years*. Los Angeles: Sage, 2009. ISBN 978-1-84787-276-0.

KOLEKTIV. *Rámcový vzd lávací program pro p ed-kolní vzd lávání*. Výzkumný ústav pedagogický v Praze. 2004. ISBN 80-87000-00-5.

KOLEKTIV. *Tolka blízka p írod*. Asociace lesních mate ských -kol, 2012.

KOP IVA, Pavel et al. *Respektovat a být respektován*. Krom íř: Spirála, 2008, ISBN 80-901873-7-4.

KO ÁTKOVÁ, So a. *Dít a mate ská -kola*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1568-1.

KO ÁTKOVÁ, So a. *Hry v mate ské -kole v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0852-3.

KRAMULOVÁ, Daniela. *Co prozradí volná hra?*. *Informatorium* 3-8. 2012, . 6. ISSN

1210-7506.

LACINOVÁ, Ivana. at all. *Co d lají mate ské -koly v Norsku pro zdravý vývoj d tí: Nikdo není malý*. Krom íf: Spirála, 1999. ISBN 80-901873-3-1.

LEBLOVÁ, Eli-ka. *Environmentální výchova v mate ské -kole*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9.

Lesní MTM R. *Asociace lesních mate ských -kol* [online].[cit. 28. b ezna 2013].
Dostupné z: <http://lesnims.cz/lesni-ms-v-cr>.

Liberecká lesní -kolka Lesmír. [online].[cit. 28. b ezna 2013]. Dostupné z:
<http://www.lesmir.cz/>.

LOUV, Richard. *Last Child in the Woods. Saving our Children from Nature-Deficit Disorder*. New York: Algonquin Books of Chapel Hill, 2008. ISBN 978-1-56512-605-3.

MIKLITZ, Ingrid. *Der Waldkindergarten. Dimensionen eines pädagogischen Ansatzes*. Neuwied, Kriftel: Berlin, 2000. ISBN 3-472-03943-4.

Mindstretchers Nature Kindergartens. [online].[cit. 28. b ezna 2013]. Dostupné z:
<http://www.mindstretchers.co.uk/nature-kindergartens.cfm>.

MTMMT, Záv re ná zpráva z pokusného ov ování provozu lesních t íd integrovaných v Mate ské -kole Semínko, o.p.s., Kubatova1/32, Praha 10 ó Hostiva , 2012. Dostupné z:
<http://lesnims.cz/aktuality/dlouho-ocekavany-zaver-msmt-k-overovani-lesni-ms-otevira-nove-moznosti>

Obesity. *World Health Organization* [online]. 2013 [cit. 21. b ezna 2013]. Dostupné z:
<http://www.euro.who.int/en/what-we-do/health-topics/noncommunicable-diseases/obesity>

PASSERIN, Johana et all. TMKolní vzd lávací program šCelý den pod írým nebem u íme se z p írody, 2012. Dostupné z:
http://www.ekodomov.cz/fileadmin/4_Ekocentrum_Sarynka/Detsky_klub/Dokumenty/skolni_vzdelavaci_program_DKS_2012_2013.pdf

PRCHA, Jan et al. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2008.
ISBN 978-80-7367-416-8.

RÝDL, Karel. *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori*. Praha: Public History, 1999. ISBN 80-902193-7-3.

The Secret Garden Outdoor Nursery. [online]. [cit. 28. března 2013]. Dostupné z:
<http://www.secretgardenoutdoor-nursery.co.uk/index.htm>.

SMOLKOVÁ, Táňa. *Dítě v úctě přijmout*. Praha: Maitrea, 2007. ISBN 80-903761-2-6.

STREJKOVÁ, Emílie et al. *Děti, aby byly a žily*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2005. ISBN 80-7212-382-3.

TRÁVÍ EK, Roman et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073673130.

TRTORCH, Eduard. *Dětská farma - eubiotická reforma školy*. Praha: 1929.

TRTHALOVÁ, Marie. První učitel mateřské školy v Česku. *Nakladatelství Portál* [online]. 2012, č. 6 [cit. 2013-03-08]. Dostupné z:
<http://www.portal.cz/casopisy/info/ukazky/prvni-ucitel-materske-skoly-v-cesku-/47893/>.

TRTHALOVÁ, Marie. Pusťme děti do přírody! *Informatorium* 3-8. 2009, č. 9. ISSN 1210-7506.

UZEL, Václav. *Uvádění lesních mateřských škol do české republiky*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, 2010.

VALITOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.

VOHLÍKOVÁ, Tereza. Škola a ekologické vzdělávání ve výchově k udržitelnému rozvoji. In: Šimera et al. *Škola a příroda = udržitelnost? : Texty o proměně vztahů lidí*

k p írod , environmentální výchov a udržitelnosti. Praha: Zelený kruh, 2009. ISBN 978-80-903968-5-2.

VOTMAHLÍKOVÁ, Tereza. *Eko-kolky a lesní mate ské -koly - praktický manuál pro aktivní rodi e, pedagogy a z izovatele mate ských -kol*. Praha: MfiP, 2012. ISBN 978-80-7212-537-1.

Wildflowers Kindergartens. [online].[cit. 28. b ezna 2013]. Dostupné z:
<http://www.wildflowers-kindergartens.co.uk/>.

Woodland Outdoor Kindergartens. [online].[cit. 28. b ezna 2013]. Dostupné z:
<http://www.woodlandoutdoorkindergartens.com/>.

ZAPLETALOVÁ, So a. *Struktura pedagogické komunikace v mate ské -kole*. Magisterská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2011.

PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha . 1: Tisková zpráva MTMMT

Příloha . 2: Ukázka kurikula LMTMThe Secret Garden

Příloha . 3: Fotografie

Dlouho očekávaný závěr Ministerstva školství k ověření lesních školek otevírá nové možnosti

Ministerstvo školství dnes vyhlásilo svůj závěr k ověření provozu integrovaných lesních mateřských školek. Považuje je za plnohodnotnou variantu p edýkolního vzdělávání. Asociace lesních mateřských školek to považuje za významný přínos pro celý obor p edýkolního vzdělávání.

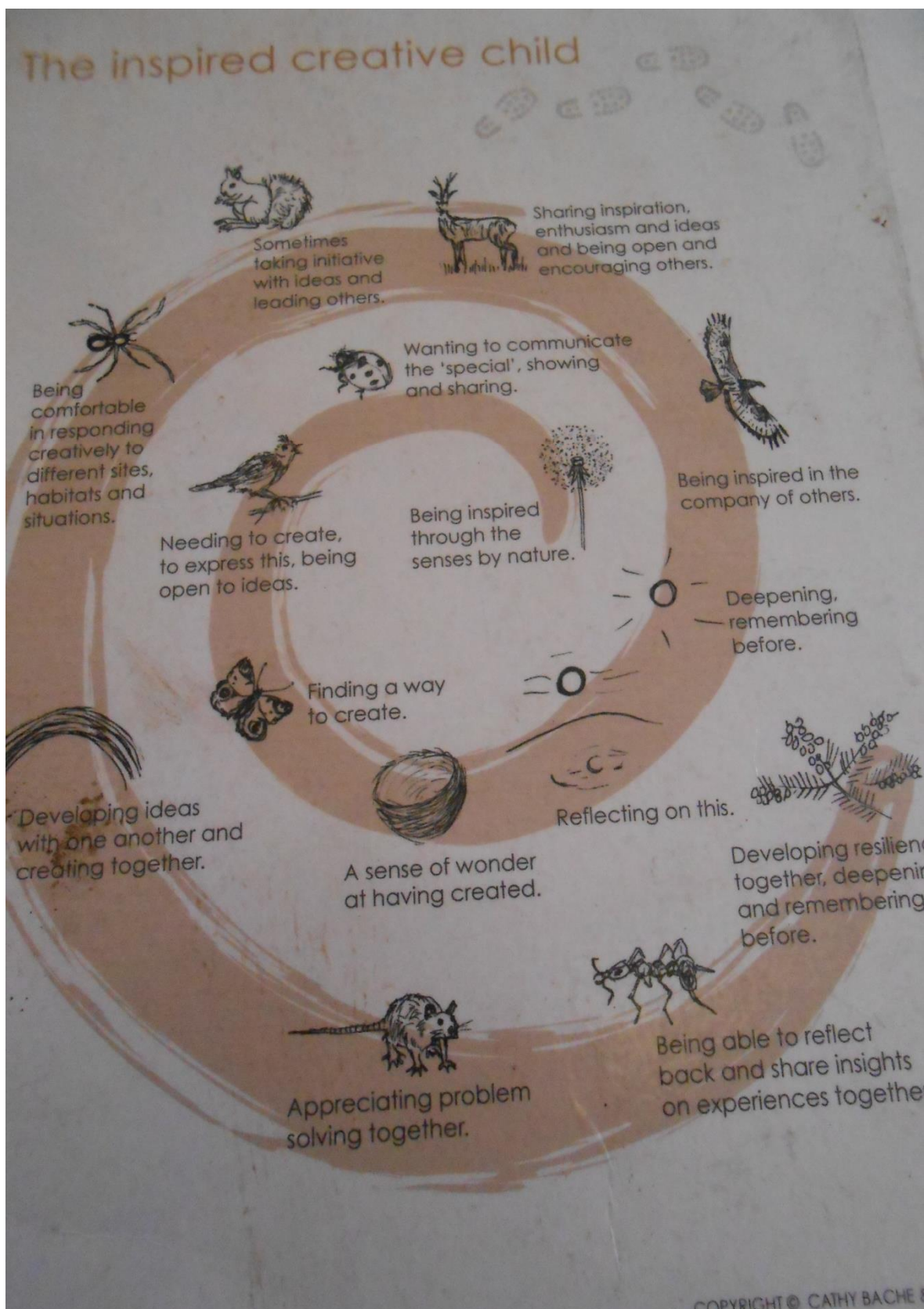
Hlavní důvody vítáme zejména z pohledu vedoucích pracovníků mateřských školek a rodičů, kteří chtějí svým dětem dopřát vzdělávání v úzkém kontaktu s přírodou. Í uvedla předsedkyně Asociace lesních mateřských školek Tereza Vozahlíková. S potěšením zprávu přijala i editelka MÚ Semínko Magdalena Kapuciánová: ***Vítám, že ověření Ministerstvem školství potvrdilo, že děti z lesních školek jsou zdravé a kvalitně připravené na další vzdělávání.***

Pokusné ověření probíhalo dva školní roky a jeho hlavním cílem bylo zjistit, zda a za jakých podmínek je možné integrovat lesní mateřskou školu do provozu klasické mateřské školy. Existence a provoz samostatných lesních školek by vyžadovaly rozsáhlé úpravy legislativy, proto se ověření zaměřilo právě pouze integrované lesní třídy. Pro ověření byla vybrána lesní třída Lesní školky při MÚ Semínko sídlící v Toulcově ulici v Praze 10.

Závěry jsou důležité i pro stávající samostatné lesní mateřské školy provozované občanskými sdruženími. V závěrečném materiálu MÚMT jsou vítány jako řešení nedostatku kapacity mateřských školek. Obce a města si tak nyní mohou vybrat, zda podpoří místní občanskou iniciativu nebo vznik lesní třídy při MÚ.

Aby se samostatné lesní mateřské školy mohli stát alternativou k obecním školám bude nezbytná úprava legislativy. V lesních školkách není možné splnit všechny platné hygienické požadavky stanovené pro školy a školská zařízení § 7 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o ochraně zdraví). ***Na tuto situaci jsme připraveni. Před rokem vznikl ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví návrh dokumentu, který je již v praxi v České republice uplatňován a lze z něj v této věci vycházet.*** Í dodala Tereza Vozahlíková. Při stávajícím počtu 60 samostatných lesních MÚ lze navazovat na bohaté zkušenosti a dále jednat o možnostech jejich zrovnoprávnění s ostatními školkami v rejstříku MÚMT.

Podrobné informace naleznete v příložené závěrečné zprávě MÚMT.

Příloha 3: Fotografie

Obrázek 16: Zahrada a zázemí u Secret Garden, VB

Obrázek 18: Hra ve skupině v lese u VB

Obrázek 17: Hra jednotlivce u VB

Obrázek 19: Zahrada se zázemím ó D tský Klub TMřynka

Obrázek 20: Náv-t va chrán ně dílny ó DKTM, R

Obrázek 21: Volná hra d tí v zahrad LMTMó DKTM, R